

Trivsel blandt skolebørn i Helsingør og Lejre Kommuner

Trivselsundersøgelse på et collective impact-initiativ

Signe Frederiksen & Anne-Dorthe Hestbæk

*Trivsel blandt skolebørn i Helsingør og Lejre Kommuner –
Trivselsundersøgelse på et collective impact-initiativ*

© VIVE og forfatterne, 2020

e-ISBN: 978-87-7119-810-2

Modelfoto: Ole Bo Jensen/VIVE

Projekt: 100052

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Denne rapport beskriver hovedresultaterne fra en trivselsundersøgelse, der er blevet gennemført som en spørgeskemaundersøgelse blandt de store elever i Helsingør og Lejre Kommuner i årene 2017-2019. Undersøgelsen viser, hvordan de store skolelever trives, hvad angår ensomhed, kost, motion og kropsopfattelse samt deres sociale og psykiske trivsel.

Trivselsundersøgelsen er blevet gennemført som led i et større collective impact-initiativ i de to kommuner, faciliteret af Socialt Udviklingscenter SUS og finansieret af Helsefonden. At arbejde ud fra en collective impact-tankegang indebærer bl.a., at man arbejder innovativt på tværs af kendte strukturer og aktører og søger at få lokalsamfundenes forskellige aktører – kommuner, virksomheder, foreningsliv, private personer, boligområder mv. – til at tage medansvar og arbejde sammen om en forandringsproces ud fra fælles mål.

I Helsingør Kommune har initiativet haft særligt fokus på den fysiske sundhed, herunder overvægt, og der har været igangsat forskellige aktiviteter, der tilsammen har haft det mål at fremme fysisk sundhed hos skolebørnene. I Lejre Kommune har initiativet haft særligt fokus på at fremme trivslen gennem aktiviteter, der skal reducere ensomhed og få alle børn til at være en del af fællesskaber.

Undersøgelsen har været i fagligt review hos chefanalytiker Nete Krogsgaard Niss, Oxford Research AS, og senioranalytiker Helle Hansen, VIVE. Socialt Udviklingscenter SUS har haft mulighed for at kommentere en tidligere version af dette manuskript. Undersøgelsen er gennemført af forsker Signe Frederiksen samt seniorforsker Anne-Dorthe Hestbæk, der har været projektleder.

Carsten Strømbæk Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Børn og Uddannelse

2020

Indhold

Sammenfatning.....	5
Helsingør Kommune	5
Lejre Kommune.....	7
Rapportens opbygning.....	7
1 Collective Impact som overordnet tilgang til at styrke børn og unges trivsel	9
1.1 Baggrunden for og formålet med initiativet Bryd den sociale arv	9
1.2 Collective impact-initiativerne i Helsingør og Lejre Kommuner	10
1.3 Collective impact som metodisk tilgang	13
1.4 Denne rapport.....	15
2 Det strukturelle og socioøkonomiske fundament i Helsingør og Lejre Kommuner	16
2.1 Geografisk og befolkningsmæssigt grundlag	16
2.2 Socioøkonomiske forhold	17
2.3 Udsatte børnefamilier	18
2.4 Dagtilbud og skole	19
2.5 Opsamling.....	20
3 Måling af børns trivsel.....	22
3.1 Trivselsundersøgelsens forløb.....	22
4 Temaer i trivselsundersøgelsen	24
4.1 Fritid	24
4.2 Sociale relationer	25
4.3 Psykisk trivsel og mistrivsel	26
4.4 Krop	28
4.5 Kost.....	28
4.6 Ensomhed.....	29
5 Resultater fra Trivselsundersøgelsen.....	31
5.1 Helsingør Kommune	31
5.2 Lejre Kommune.....	40
Litteratur.....	48
Bilag 1 Målehierarki	51

Sammenfatning

Vi beskriver i denne rapport resultaterne fra en trivselsundersøgelse gennemført blandt skolebørn i Helsingør og Lejre Kommuner. Trivselsundersøgelsen er gennemført som led i et collective impact-initiativ med formålet om at styrke børn og unges trivsel og bryde den sociale arv i de to kommuner med Socialt Udviklingscenter SUS som fælles samarbejdspartner.

Baggrunden for initiativet er en erkendelse af, at børn og unges trivselsudfordringer ofte er komplekse. Ofte er der tale om flere samtidige udfordringer, der også er vævet ind i og en følge af forældrenes udfordringer, og mange gange går udfordringerne på tværs af fx skole-, social- og sundhedssektor. Og mange børneindsatser får ikke de tilsligtede virkninger. Dette kan bl.a. skyldes, at sociale indsatser tit iværksættes som isolerede tiltag med et for snævert perspektiv og med forankring hos enkeltstående lokale parter – en idrætsforening, en kommunal klub eller lignende, men uden at der er en helhedsorienteret tilgang til trivselsudfordringerne og uden en bred opbakning og koordinering på tværs. Det bidrager til, at man ikke i tilstrækkelig stor udstrækning får hjulpet børn og unge i udsatte positioner på vej i forhold til at reducere den sociale arv, sådan som det helt overordnede mål har været i begge kommuner (jf. også SUS, 2015). I de to initiativer er der konkret etableret aktiviteter, hvor både kommune, virksomheder, frivillige organisationer og borgere involveres i at styrke børn og unges trivsel.¹ Helsingør Kommune har haft særligt fokus på *fysisk trivsel og overvægt*. Lejre Kommune har haft særligt fokus på *psykisk trivsel, ensomhed og deltagelse i fællesskaber*.

At arbejde med et ønske om at reducere den sociale arv er ambitiøst. Og sammenfattende må man konstatere, at vi ikke ser en positiv udvikling over tid på de mål, der indgår i trivselsundersøgelsen. Heller ikke på de 2 af 6 trivselsdimensioner (overvægt og ensomhed), som de to kommuner har haft særligt fokus på. Det betyder ikke nødvendigvis, at initiativerne ikke har haft nogen virkning på trivslen. Vi kan blot konstatere, at vi ikke kan se en forandring i de dimensioner, vi måler på. Der er imidlertid tale om overordnede fænomener, som dels ikke lader sig ændre så let, dels måske kræver en længere periode at ændre, dels er multifaktorielt betinget. Det vil sige, at der kan være mange andre faktorer, som hhv. understøtter eller tværtimod er en hindring for de ønskede virkninger. Det kan være, at flere forældre er blevet ramt af kontanthjælpsloftet og derfor har sværere ved at bakke op om disse ændringer i deres barns liv. Og der kan være andre samfundsmæssige faktorer, som ikke indgår i analysen. De multivariate analyser i rapporten viser, hvordan overvægt og ensomhed hænger tæt sammen med andre udsathedsidekatorer, og indikerer dermed, at disse problemtyper ikke kalder på enkeltstående indsatser, men er oplagte at bruge en tværgående tilgang til, sådan som det er indlejret i fx collective impact-tankegangen.

Helsingør Kommune

I Helsingør Kommune har der været fokus på at styrke børn og unges trivsel gennem bedre fysisk sundhed, herunder fokus på overvægt og betydningen af kost og motion. Initiativet har været koncentreret i ét skoledistrikt, hvor der har været en indsatskole og to sammenligningsskoler.

Godt halvdelen af eleverne er tilfreds med deres krop: Data fra Helsingør Kommunes eget dataredskab (Talkilden) viser, at på baggrund af BMI-målinger er ca. 79 pct. af alle elever normalvægtige, 18 pct. overvægtige eller meget overvægtige, mens 2 pct. er undervægtige. Men

¹ Collective impact-tilgangen er skitseret kort i kapitel 1 samt i SUS' webguide om collective impact: <https://www.collectiveimpact-guide.dk/>.

når eleverne i vores undersøgelse spørges om, hvad de selv synes om deres krop, er det kun lidt over halvdelen af eleverne i 2019, som er tilfreds med deres krop (54 pct.). 20 pct. synes, de er for tykke, 6 pct., at de er for tynde, mens en femtedel (21 pct.) svarer ved ikke. Der er således flere, som synes, de er for tykke eller for tynde, end hvad BMI indikerer, når eleverne vurderer sig selv. Fra 2017-2019 finder vi et fald på 6 procentpoint i andelen af elever, der er tilfreds med deres krop, og en stigning på 7 procentpoint i andelen af elever, der synes, at de er for tykke. Dette er bemærkelsesværdigt, set i lyset af at en del af formålet med initiativet er at mindske andelen af overvægtige elever. Det skal dog samtidig pointeres, at ændringen opgøres på baggrund af elevernes opfattelse af deres krop og ikke i BMI. Når vi ser på indsats-skolen, finder vi fra 2017 til 2018 en signifikant stigning i andelen af elever, der synes, at de er for tykke, men at der efterfølgende fra 2018 til 2019 er sket et fald, som dog ikke er signifikant. Hvorvidt dette (ikke signifikante) fald hænger sammen med initiativets aktiviteter, kan vi ikke konkludere på baggrund af vores data. Vi har til slut lavet en multivariat analyse af, hvilke faktorer der øger sandsynligheden for, at man synes, man er for tyk. Piger har en større sandsynlighed for at synes, at de er for tykke, end drenge. Men socioøkonomiske faktorer spiller også ind. Således har elever, hvis mor eller far ikke er i arbejde, eller hvis forældre ikke lever sammen, større sandsynlighed for at opleve sig for tykke.

Nedgang i andelen, som spiser morgenmad på indsatskolen: Ændring af kostvaner har været en vigtig brik i bestræbelsen på at øge børn og unges trivsel i Helsingør Kommune. Mere end hver tredje elev (37 pct.) drikker sodavand flere gange om ugen, 12 pct. spiser fastfood flere gange om ugen, halvdelen har en hverdag uden dagligt grønt eller frugt, og 10 pct. får sjældent eller aldrig morgenmad. Så når Helsingør Kommunes collective impact-initiativ har haft et kostspor, kan det se ud til, at der kan være god brug for dette blandt nogle børn. Adgang til morgenmad på skolen har været ét blandt flere af collective impact-initiativets aktiviteter. På trods heraf viser der sig imidlertid et fald over tid i andelen, der får morgenmad, om end dette fald ikke er signifikant. Alligevel er det bemærkelsesværdigt, da initiativet netop har etableret en mulighed for en gratis morgenmads-snack på indsatskolen. En del af forklaringen på den faldende andel, der svarer, at de spiser morgenmad, kan være, at eleverne ikke opfatter den udleverede snack som morgenmad. Dels fordi det ligger i skoleregion, dels fordi det ligger efter første lektion og dermed i højere grad bliver betragtet som et mellemmåltid og ikke som morgenmad. I forhold til at det er vigtigt at grundlægge sunde og regelmæssige måltidsvaner, mens man er barn og ung, kan det vække bekymring, hvis nogle elever sløjfer morgenmaden til fordel for et formiddagsmåltid og gør dette til en vane.

Minimum 2 ud af 3 elever går til organiseret sport ugentligt: Mellem 63 og 79 pct. af eleverne går til sportsaktiviteter mindst ugentligt. Både på indsatskolen og den ene sammenligningsskole går 79 pct. af eleverne til sport ugentligt. Indsatskolen har nogle særlige idrætsklasser, hvor eleverne i højere grad end ellers dyrker sport. Ser vi bort fra eleverne i disse idrætsklasser, ligger de øvrige elever på indsatskolen på et lavere niveau end eleverne på den ene af sammenligningsskolerne. Andelen af elever, der går til sport ugentligt på hver af de tre skoler, ligger på samme niveau i alle 3 år og ændrer sig ikke signifikant.

Flest elever med socio-emotionelle udfordringer på indsatskolen: På trivselsmålet SDQ har indsatskolen en signifikant lavere andel elever inden for normalområdet end de to andre skoler, som ligner landsgennemsnittet. Det indikerer, at der på indsatskolen er relativt flere elever med socio-emotionelle udfordringer end på de to sammenligningsskoler. Samlet set er 13 pct. af eleverne på de tre skoler blevet drillet i en grad, så de er blevet kedede af det, og 4 pct. er blevet mobbet inden for det seneste halve år. Det er særligt den ene af sammenligningsskolerne, som har problemer med mobning, hvor 6 pct. er blevet mobbet i 2017 og 2018, men 11

pct. i 2019 – altså mere end hver tiende elev. Andelen af elever med højt selvværd og høj livstilfredshed ligger på de tre skoler stort set på samme niveau. Andelen af elever med høj livstilfredshed varierer fra 37-41 pct., mens højt selvværd ligger på 84-89 pct., med indsatskolen på det laveste niveau på begge indikatorer.

Lejre Kommune

I Lejre Kommune har fokus været på at øge trivslen gennem, at alle børn og unge føler sig hørt, set, anerkendt og positivt udfordret og føler sig som en del af fællesskabet i alle de sammenhænge, de færdes i.

4 pct. af eleverne føler sig ensomme – det samme som på landsplan: 17 pct. af børnene i Lejre føler sig ensomme af og til, mens 4 pct. er ensomme ofte eller meget ofte, et niveau, der ligner landsgennemsnittet. Disse tal ændrer sig ikke over trivselsundersøgelsens år fra 2017 til 2019. Signifikant flere piger end drenge oplever ensomhed.

Elever, der ikke går til fritidsaktiviteter, føler sig oftere ensomme: Langt de fleste børn og unge (79 pct.) går til fritidsaktiviteter mindst en gang ugentligt. 8 pct. går somme tider til noget, og 9 pct. har ikke nogen fritidsaktiviteter. Der viser sig en sammenhæng mellem ikke at gå til fritidsaktiviteter og ensomhed. En større andel af de elever, der ikke går til noget, føler sig ensomme. Og der ser faktisk ud til at være en negativ udvikling i undersøgelsesperioden. I 2017 havde 81 pct. af de mest ensomme ugentlige fritidsaktiviteter. Den andel falder til 61 pct. i 2018 og stiger til 68 pct. i 2019 – stadig betydeligt lavere end i 2017.

Ensomme elever har mere vanskeligt ved sociale relationer: Lejres initiativ +DIG har haft et stærkt fokus på sociale relationer til familie, venner og skolelærere. Langt de fleste børn har nemt ved at tale fortroligt med en af deres forældre, men det gælder færre af dem, som er ensomme. Det samme gælder for relationen til venner og til lærere. Der er altså nogle børn, som har udfordringer med ensomhed, som forældre og lærere skal være opmærksomme på. 23 pct. af eleverne i Lejre er blevet drillet i et omfang, så de er blevet kede af det, og 7 pct. decideret mobbet. Fra 2017 til 2019 er der en ikke-signifikant stigning i begge mål. Ensomme elever bliver i større udstrækning drillet og mobbet end andre børn.

Ensomhed, mobning og drillerier hænger tæt sammen: Når man kobler trivselsmålet SDQ med ensomhed, viser der sig en tydelig sammenhæng. 70 pct. af de ensomme elever scorer inden for normalområdet på SDQ, mens det gælder signifikant flere (90 pct.) af de ikke-ensomme elever. Desuden er der flere piger end drenge, der oplever at være ensomme. Dette billede er det samme i alle 3 år. Vi har lavet en multivariat analyse af, hvilke faktorer der øger sandsynligheden for at føle sig ensom. Analysen viser, at mobning er den stærkeste ensomhedsfaktor blandt de undersøgte, og det at blive drillet øger også sandsynligheden for at opleve ensomhed. Omvendt er det en beskyttelse mod ensomhed, hvis man har nemt ved at tale fortroligt med venner, ligger inden for normalområdet på trivselsmålet SDQ eller har en høj livstilfredshed.

Rapportens opbygning

I rapportens første kapitel beskrives baggrunden for de to kommune-initiativer, og hvordan de to kommuner har grebet opgaven an. I kapitlet gives også en kort introduktion til, hvad en collective impact-tilgang er.

Når man ser på kommunernes strukturelle fundament, kan vi se, at de to kommuner adskiller sig betydeligt i deres demografiske og socioøkonomiske profil. Dermed har de også et forskelligt grundlag for arbejdet med at reducere den sociale arv. I kapitel 2 har vi undersøgt kommunernes strukturelle grundlag for at igangsætte initiativerne. Det er ikke tænkt som en benchmarking af de to kommuner men tjener til at dokumentere, at forskelligt befolkningsgrundlag også giver forskellige udfordringer og muligheder, når man som kommune skal arbejde med at styrke børn og unges trivsel.

VIVEs trivselsundersøgelse i Helsingør og Lejre Kommuner er gennemført som en årlig spørgeskemaundersøgelse i årene 2017-2019 blandt elever i 5.-8. klasse (se kapitel 3). Formålet med spørgeskemaundersøgelsen er at følge udviklingen i børn og unges trivsel over tid. I samarbejde med kommunerne har VIVE derfor udarbejdet et spørgeskema, som undersøger trivsel og en række indikatorer, som man ved har betydning for trivsel. Spørgeskemaet dækker seks forskellige dimensioner, som kan påvirke børns trivsel: psykisk trivsel og mistrivsel, fritid, sociale relationer, kost, kropsopfattelse og ensomhed. I kapitel 4 beskriver vi de seks dimensioner, hvordan de belyses i trivselsundersøgelsen, og hvilken forskning, de læner sig op ad.

I rapportens sidste kapitel (kapitel 5) redegør vi for analyserne af trivsel blandt elever i 5.-8. klasse i de to kommuner. Det giver dels et billede af, hvordan det står til med trivslen i den enkelte kommune. Dels giver det en indikation på, om trivslen ser ud til at have forandret sig over tid fra første måling i 2017 til tredje måling i 2019. Vi sammenfatter kort hovedresultaterne i det nedenstående.

1 Collective Impact som overordnet tilgang til at styrke børn og unges trivsel

Helsingør og Lejre Kommuner har med bistand fra Socialt Udviklingscenter SUS i årene 2015-2019 gennemført et længerevarende udviklingsinitiativ med fokus på trivsel og mistrivsel hos børn og unge med det erklærede mål at bryde den sociale arv. Formålet med initiativet har for begge de medvirkende kommuner under den overordnede overskrift "Bryd den sociale arv" været at skabe bedre levevilkår for børn og unge i de to kommuner med særligt fokus på udsatte børn og unge. Det præcise fokus og de specifikke metoder og interventioner har varieret betydeligt på tværs af de to kommuner, som vi skal redegøre for i det følgende. Metodemæssigt tager det overordnede initiativ udgangspunkt i en såkaldt collective impact-tilgang. VIVE formidler i denne rapport resultaterne af de spørgeskemaundersøgelser om trivsel (Trivselsundersøgelsen), der er gennemført i de to kommuner som led i dette initiativ. I afsnit 1.3 beskriver vi også kort, hvad collective impact-tilgangen bl.a. indebærer.

1.1 Baggrunden for og formålet med initiativet Bryd den sociale arv

I både Helsingør og Lejre Kommuner har man fra politisk hold været opmærksom på, at mekanismerne bag, at nogle børn og unge befinder sig i udsatte positioner, er komplekse. Børn og unges problemer har tit rod i forskellige udfordringer i hjemmet, som måske hidrører fra psykisk sårbarhed hos voksne eller børn, de voksnes misbrug, arbejdsløshed, kriminalitet etc. Og vi ved fra forskningen, at mange af disse problemer ofte er stærkt sammenhængende, nærmest betinger hinanden i en gensidig negativ spiral, og at løsningerne herpå er tilsvarende komplekse (Hestbæk, 2018; Ramsbøl & Hansen, 2017). Løsningen er således ikke bare at tilbyde barnet eller familien (endnu) en specifik og isoleret støtteindsats, fx et klubtilbud, vejledning til forældrene, eller alene at sørge for, at barnet går til noget og er med i sociale sammenhænge. Der skal mere og andet til, hvis vi skal løfte udsatte børn og unge. Mange års socialpolitik har vist, at der skal meget til at reducere det, der ofte betegnes som den negative sociale arv, hvor børn, der vokser op i udsatte familier, også selv kommer til at indtage udsatte positioner på både kort og lang sigt. Det kræver en helhedsorienteret indsats, hvor mange forskellige parter byder ind med løsninger og muligheder, tager ansvar og arbejder sammen med børnene og deres familier om at realisere dem.

Derfor var både Helsingør og Lejre Kommuner motiveret for at igangsætte et udviklingsinitiativ, der lagde op til at gå alternative veje med et fokus på udsatte børn og unge, og hvor både offentlige aktører, private virksomheder og ikke mindst civilsamfundet og de frivillige organisationer skulle involveres på tværs af sektorer (SUS, 2015). Det er netop bestræbelsen på at bryde den negative sociale arv, som initiativerne i Helsingør og Lejre Kommuner har taget på sig med hvert sit faglige fokus, hhv. mistrivsel og sundhed (særligt overvægt) hos børn og unge i Helsingør samt mistrivsel og ensomhed hos børn og unge i Lejre.

En kritik af begrebet "social arv" har været, at man kan fortolke begrebet rigtigt – at der nærmest antydes en automatik i, at alle børn, der vokser op i familier med forældre i udsatte positioner, pr. definition selv vil blive udsatte. Sådan er det heldigvis *ikke*. En stor andel af de børn, der starter livet med udsathed, lykkes i voksenlivet med at indgå i samfundet på lige fod med alle andre voksne. Men der er stadig en chanceulighed, bl.a. fordi der sker en overførsel af præferencer og ressourcer – og mangel herpå – på tværs af generationer. Selv i et land som Dan-

mark med en udstrakt velfærdsstat ser vi en tydelig og målbar sammenhæng mellem opvækstvilkårene for det enkelte barn på den ene side og levevilkårene som voksen på den anden side. Det gælder ikke mindst helt centrale parametre som uddannelse, arbejde og økonomi (se fx Andreasen & Hestbæk, 2020; Breinholt, 2020). Og derfor har børn, der vokser op under socialt udsatte vilkår, også en større statistisk sandsynlighed for selv at leve under udsatte vilkår som voksne, og de har i gennemsnit målbart dårligere outcomes i voksenlivet end deres jævnaldrende (Ploug, 2017).

I den forstand giver det mening at tale om social arv, når blot man er opmærksom på det dynamiske perspektiv, hvor børns udvikling ikke er fastlagt på forhånd – og det er netop udgangspunktet for det initiativ, der beskrives i denne rapport.

I det helt overordnede perspektiv har det faglige formål med dette flerårige initiativ således været at styrke børn og unges trivsel og hermed bryde den negative sociale arv gennem implementering af nye samarbejdsformer om nye aktiviteter lokalt.

1.2 Collective impact-initiativerne i Helsingør og Lejre Kommuner

I det følgende beskriver vi kort de to collective impact-initiativer hver for sig. Som det fremgår af Tabel 1.1, har de haft forskellige fokus. Helsingør har især arbejdet med trivsel ud fra en sundhedstilgang, mens Lejre især har arbejdet med trivsel i forhold til ensomhed og trivsel. Således har initiativernes aktiviteter været knyttet til hhv. kost og bevægelse i den ene kommune og på styrkelse af sociale relationer og inkluderende fritidsaktiviteter i den anden kommune.

Tabel 1.1 Hovedelementer i Helsingør og Lejre Kommuners initiativer

	Helsingør Kommune	Lejre Kommune
Formål	Reducere den sociale arv med fokus på børn og unges sundhed, særligt overvægt	Reducere den sociale arv gennem fokus på at reducere ensomhed og øge børns trivsel og tilhør til fællesskaber
Fokus på praksis	Sund kost Bevægelse, bl.a. integreret i skolefag	Relationer i den tidlige barndom Inkluderende fritidsaktiviteter Trivsel i institutioner, skoler og klubber
Eksempler på aktiviteter	Morgenmadsprojekt med sund snack i skolerne Integration af bevægelse i skoletimerne Viden om kost og madlavning for forældre	"Læsehestene" – frivilligt korps af oplæsere i dagtilbud "Unge talenter i Lejre" (fritidsjob) Online trivselskatalog for skoler og dagtilbud Ungebus – interaktive ungemøder på alle folkeskoler Gadespejlene og øvrige mentormuligheder Hackathon: Udskolings elever 'hacker' fællesskabet for øget trivsel

I det følgende udfoldes de to kommuners respektive initiativer kort.

1.2.1 Collective impact-initiativet i Helsingør Kommune

Helsingør Kommune har fra start haft et tydeligt fokus på den sociale ulighed i sundhed, herunder et ønske om at arbejde med mistrivsel, inaktivitet og overvægt hos børn. Ved initiativets start viste en forundersøgelse udarbejdet i et samarbejde mellem Helsingør Kommune, Helsefonden (som har finansieret hele initiativet) samt SUS, at 16 pct. af udskolingsbørnene (næsten

hvert sjette barn) i Helsingør Kommune var overvægtigt ifølge data fra udskolingens sundhedsprofil (SUS, 2019). Også på landsplan ved vi, at overvægt er et tiltagende problem hos børn og unge. Samtidig måtte kommunen konstatere, at på trods af forskellige sundhedspolitiske tiltag i kommunen omfattede stigningen i overvægt på landsplan også børn og unge i Helsingør.

Helsingør startede med et bredere fokuseret initiativ i de første år: *Et lettere liv* målrettet børn i alderen 0-17 år fra familier med kort uddannelse og/eller ingen tilknytning til arbejdsmarkedet. Målet var at mindske andelen af overvægtige børn i kommunen og at medvirke til øget trivsel for børn i kommunen. Strategien blev udmøntet i tre indsatsspor, som der blev arbejdet med sideløbende igennem en række aktiviteter: et kostspor, et bevægelsesspor og et trivselsspor. Aktiviteterne blev ført ud i livet i samarbejde med bl.a. frivillige foreninger og sportsklubber, DGI, lokale virksomheder, boligsociale projekter og personale på skolerne.

I de sidste 2 år besluttede man i alliancegruppen (forklares i afsnit 1.3.1) at snævre initiativet ind mod et mere afgrænset fokus i delinitiativet *SUND SKOLE* med afsæt i Skolen ved Rønnebær Allé. På denne optager man bl.a. elever fra de udsatte boligområder Vapnagaard og Nøjsomhed. En del af baggrunden for fokuseringen var en konstatering af, at mange af udskolingseleverne er overvægtige, de spiser ikke morgenmad, dyrker ikke idræt og har gennemsnitligt en lavere trivsel end jævnaldrende fra kommunens andre skoler. Temamæssigt holdt man fast i de tre spor, der tidligere var udviklet i *Et lettere liv*:

- Et kostspor om mad og måltider, herunder sunde snacks i skolen
- Et bevægelsesspor i samarbejde med DGI med fokus på flere børn med fysisk aktivitet, herunder øget bevægelse i skolefagene
- Et trivselsspor, hvor målet var at reducere omfanget af skolefravær blandt alle elever samt at øge andelen af elever, der *ikke* oplever at være ensomme.

For at kunne følge målrettet med i, om initiativet så ud til at indfri intentionerne, udarbejdede man i Helsingør Kommune et målehierarki. I et målehierarki opstilles en overordnet vision samt et overordnet mål, en række undermål og længst nede i hierarkiet konkrete mål. Målene var opstillet som SMART-mål. SMART står for, at målene er Specifikke, Målbare, Attraktive, Realistiske og Tidsbestemte og er et værktøj til netop at konkretisere og fokusere på de mål, man ønsker at arbejde med. (jf. Bilag 1). Resultaterne fra Trivselsundersøgelsen føder data ind i SMART-målene og bidrager på den måde til, at udviklingen i de centrale mål kan følges over tid.

1.2.2 Collective impact-initiativet i Lejre Kommune

Fra Lejre Kommunes eksisterende viden og SUS' forundersøgelse til initiativet vidste man, at der er en gruppe børn, som kæmper med mistrivsel, herunder oplevelsen af at være ensom og følelsen af at mangle tætte sociale relationer til andre. I nogle tilfælde vil disse udfordringer med ensomhed være indlejret i eller hænge sammen med andre sociale udfordringer i familien. Det paradoksale ved ensomhed er, at et barn kan føle sig ensom, selvom forældre eller lærere måske oplever, at det enkelte barn da indgår i vennerelationer og deltager i sociale aktiviteter med jævnaldrende. Men hvis disse relationer ikke dækker barnets eller den unges ønsker til nærhed, tillid og fortrolighed, kan barnet opleve en form for eksistentiel ensomhed.

Udfordringen med at lave indsatser over for ensomhed er bl.a., at ensomhed – i modsætning til overvægt – er en subjektiv tilstand, den enkelte føler; en usynlig tilstand, som andre ikke nødvendigvis kan aflæse. Det er også en tilstand, der kan være forbundet med skam. De fær-

reste skoleelever går formentlig til deres forældre eller lærer og fortæller, at de føler sig ensomme, men omverdenen vil hos nogle børn måske se det udtrykt i isolation og indadvendthed, hos andre børn i uro og udadreagerende adfærd.

Fra ny forskning i ensomhed blandt børn og unge ved vi, at i et land som Danmark er det *ikke* den sociale baggrund, der ser ud til at spille den afgørende rolle for oplevelsen af ensomhed (Madsen et al., 2018). Den sociale baggrund spiller en større rolle for ensomhed i mange andre lande. Det er en plausibel hypotese, at velfærdsstaten på dette område sætter et positivt aftryk i forhold til at reducere betydningen af sociale skel. Til gengæld har oplevelsen af harmoni eller konflikt i barnets eller den unges familierelationer og venskabsrelationer en helt afgørende betydning for oplevelsen af ensomhed. Jo dårligere venskabsrelationer og jo højere konfliktniveau i familien, jo større er sandsynligheden for at føle sig ensom (Hestbæk & Andreasen, 2018). Som voksen skal man således især have øje for de børn og unge, hvor man ved, der er mange konflikter eller andre relationelle udfordringer i hjemmet, og hvor barnet eller den unge ikke ser ud til at være godt integreret i fællesskaber med jævnaldrende.

I Lejre Kommune har man beskrevet kerneopgaven trivsel og læring således:

Trivsel og læring er hinandens forudsætninger. Børn og unge i Lejre Kommune skal opleve tydelige voksne, der skaber gode rammer for læring og sikrer, at børn og unge føler sig set, hørt og anerkendt.

Formålet er, at hvert enkelt barn og ung trives og lærer så meget, som hun eller han kan – og fastholder lysten til at deltage i fællesskaber, være nysgerrig og lære nyt hele livet [...].

Der arbejdes altså ud fra en grundlæggende forståelse af, at trivsel og læring er tæt sammenhængende. Deraf følger også en forventning om, at en indsats for at styrke trivslen også har positiv indflydelse på muligheden for at bryde negativ social arv. I forarbejdet til collective impact-initiativet beskrev skolerne i Lejre en oplevelse af, at mindre grupper af børn har svært ved at indgå i sociale relationer, herunder vanskeligt ved at håndtere samvær i de ikke-planlagte tidsrum, fx frikvarterer. Endelig har der i Lejre Kommune været et fokus på netværksfattede forældre med små børn, som på grund af begrænsede ressourcer er i fare for at isolere sig selv – og dermed også deres børn.

Ønsket med +Dig initiativet i Lejre har derfor været at udbrede trivselsrettede indsatser, særligt dem rettet mod børn og unge, der i kortere eller længere perioder oplevede at være ensomme, til et større net af lokale samarbejdspartnere. I tråd med collective impact-tilgangen har man ønsket at gå på tværs af sektorer, ikke mindst i et samarbejde mellem skoleområdet, socialområdet og det private foreningsområde, sådan at der blev skabt et bredere og mere langsigtet fundament for at inkludere børn i mistrivsel i fællesskaber. Visionen har været, at alle børn føler sig set og hørt samt anerkendt og positivt udfordret; og at de føler sig som en del af fællesskabet i alle de sammenhænge, de færdes i.

I Lejre har de konkrete aktiviteter udfoldet sig inden for fem spor:

1. Styrke relationer i den tidlige barndom og tidlig indsats, herunder forebyggelse og tidlig opsporing af mistrivsel
2. Etablering af inkluderende fritidsaktiviteter via foreninger, erhvervsliv og civilsamfund
3. Trivsel i institutioner, skoler og klubber med fælles fokus på fælles børnesyn og fælles indsats

4. 'Unge viser vej', hvor fokus har været på at inddrage unge i alle dele af initiativet
5. Fokus på at mobilisere 'de ekstra hænder' – frivillige, lokalsamfundene, foreninger, private erhvervsdrivende.

Trivselsundersøgelsen blandt skoleelever indgår som et element i det tredje spor.

1.3 Collective impact som metodisk tilgang

Collective impact-tilgangen (CI) er mere grundigt beskrevet i SUS's online guide om collective impact, og den mere konkrete udmøntning er belyst i erfaringsopsamlinger fra Helsingør (SUS, 2019) og Lejre (SUS, under udgivelse). Her skal vi blot kort opridse hovedprincipperne i collective impact-tankegangen for at give læseren indblik i den kontekst, som trivselsundersøgelsen udspiller sig i.

Erfaringer med brug af lige præcis CI-tilgangen og de principper, den bygger på, er stadig forholdsvis begrænsede i en dansk sammenhæng, mens der naturligvis er andre måder at arbejde lokalsamfunds- eller community-baseret på.² Tilgangen har med stor succes været benyttet bl.a. i et antal amerikanske og canadiske lokalsamfundsorienterede forandringsprojekter netop med det formål at skabe en helhedsorienteret tilgang med bred inddragelse af lokale aktører på tværs af sektorer. Ofte refereres der til dels uddannelsesinitiativet Strive Together i USA, hvor en lang række aktører er gået sammen om at forbedre uddannelsesniveaet blandt børn og unge i en række stater,³ dels til et collective impact-initiativ i staten New York, hvor det lykkedes at nedbringe ungdomskriminaliteten betydeligt gennem en reformering af New York's Juvenile Justice System.

Ud over det foreliggende initiativ, som er finansieret af Helsefonden, har bl.a. Esbjerg Kommune i samarbejde med Lauritzen Fonden søsat et stor bydels-udviklingsprojekt, "MedVind i Østerbyen",⁴ hvor mange forskellige, lokale parter er gået sammen om at reducere den sociale udsathed blandt familier i et af Esbjergs beboelsesområder. Realdania har tilsvarende et stort collective impact-initiativ, "Det åbne land", med deltagelse af en lang række aktører. Formålet her er at sikre:

... at brugen af det åbne land gavner landbrug, klima, natur og vandmiljø og samtidig skaber bedre muligheder for attraktive landdistrikter og friluftsliv. Målet er at skabe løsninger, hvor interesserne mødes – på tværs af sektorer, nationale og lokale interesser og med langsigtede mål. (Realdania, 2019)

1.3.1 Principperne i en collective impact-tilgang

Amerikansk forskning i collective impact-tilgangen peger på fem grundlæggende principper, man skal honorere, hvis man skal nå de "grænseoverskridende", langsigtede og bæredygtige resultater, som CI-tilgangen er kendt for (jf. Boks 1.1). Det er for det første at have fælles agenda og fælles mål. For det andet fælles målemetoder på tværs af de mange aktører, sektorer og deltagelsesniveauer. I det foreliggende kommuneinitiativ var man enige om målet og vejen hertil – at arbejde på at bryde den sociale arv gennem en fælles tematisk overligger,

² For eksempel vil man i en socialpædagogisk tilgang kunne tale om, at boligsociale indsatser ofte kan ses som en community-baseret indsats, det vil sige en indsats rettet mod beboerne et bestemt geografisk område, evt. bestemte grupper af beboere (Oldrup et al., 2010: s. 7f).

³ <https://www.strivetogether.org>.

⁴ Se nærmere på <https://medvind-oesterbyen.dk/>.

nemlig at styrke trivslen hos børn og unge, men kommunerne har haft forskellig indgangsvinkel til det (hhv. trivsel og fysisk sundhed i *Et lettere liv/SUND SKOLE* i Helsingør, samt trivsel og deltagelse i fællesskaber i +DIG i Lejre). På trods af kommunernes forskellige indgangsvinkel er trivslen i begge kommuner blevet målt ved hjælp af de samme indikatorer i trivselsundersøgelsen, som har været gennemført på samme måde i begge kommuner.

Boks 1.1 Grundprincipper i collective impact-samarbejde

1. Fælles agenda og konkrete mål
2. Fælles målemetoder
3. Forpligtende aktiviteter
4. Hyppig og åben kommunikation
5. Fælles sekretariat
- (6. Brugerindflydelse)

Det tredje princip vedrører etablering af gensidigt forpligtende aktiviteter. Alle skal deltage, alle skal på tværs af organisationer bakke op om aktiviteterne, og kun når dette fællesskab realiseres, kan man forvente de ønskede effekter.

Desuden skal der for det fjerde være en hyppig og åben kommunikation til alle parter i det forpligtende samarbejde. Og der skal for det femte etableres en samlande organisatorisk struktur i form af et fælles sekretariat for udviklingsprocessen – i CI-fagsprog kaldet *backbone*-funktionen, hvilket er sket i begge kommuner. Sekretariatet spiller en vigtig rolle i at sørge for, at aktiviteter indskrives i de fælles præmisser for samarbejde, således at der ikke er tale om atomiserede indsatser, hvor fritidsklubben gør ét, håndboldklubben noget andet, socialforvaltningen noget tredje, de frivillige organisationer gør noget fjerde helt for sig selv, og de private virksomheder er slet ikke inddraget. Tværtimod skal backbone-sekretariatet både samle og koordinere og også kunne indtage et helikopterperspektiv og bidrage til, at alle aktiviteter føder ind til det fælles mål. Backbone-funktionen skal også sørge for løbende måling og opfølgning på aktiviteter og resultater gennem hele projektperioden for at kunne vurdere fremskridt i processen og for at kunne føde læring og viden tilbage til aktørerne og evt. justere og tilrette aktiviteter. I det konkrete initiativ har Trivselsundersøgelsen bidraget til denne proces.

Både i en dansk og international sammenhæng er man blevet mere og mere opmærksom på vigtigheden af at lytte til og involvere de mennesker, der er berørt af de udfordringer, man søger at løse. Derfor har SUS valgt at tilføje et sjette element om brugerindflydelse. Megen ny forskning om samarbejde, hvori borgerne er involveret, fx samskabelsesregimet, peger på vigtigheden af at involvere og høre de berørte borgere, hvis man skal nå frem til gode løsninger med bred opbakning.

Som et led i den anderledes og tværgående organisering etablerede man i Helsingør og Lejre ud over backbone-sekretariatet også en såkaldt alliancegruppe. Alliancegruppen består af forskellige parter, som er relevante for at realisere intentionerne i initiativet, repræsenteret. I +DIG-initiativet i Lejre skriver man således:

+DIG/Alliancegruppen ... aktiverer, inddrager og omfatter en række aktører fra forskellige sektorer, som enten er i berøring med problemstillingen eller besidder ressourcer og kompetencer, som kan medvirke til udvikling af løsninger. Det samlede initiativ består af alle disse aktører, hvis bidrag løbende vil være med til at forme initiativet. (Plusdig, 2020)

Kommunernes erfaring med dette er beskrevet andetsteds (SUS, 2019; SUS, under udgivelse).⁵ Alliancegruppen kan således betragtes som en forudsætning for fuldt ud at drage nytte af det tværgående partnerskab.

Fordelen ved collective impact-tankegangen er således, at der tænkes *helhedsorienteret*; at man bringer ressourcer i spil *på tværs* af aktørgrupper, ikke mindst med inddragelse af private og frivillige grupperinger; og at der etableres en *fælles struktur* at organisere og udfolde samarbejdet i. Mange sociale indsatser indskrives sig i en kontekst, der ikke medtænker udfordringernes kompleksitet i løsningen. Ligeledes medtænker man ofte ikke brugernes perspektiv på problemerne tilstrækkeligt. Der tages primært en velfærdsstats- eller myndighedstilgang til at løse udfordringerne – men vi glemmer at undersøge, om også de berørte borgere ser det som en attraktiv og realistisk løsning.

En af udfordringerne ved at etablere collective impact-samarbejde er, at det er komplekst og ressourcekrævende at få op at stå. Det vil ofte kræve en del ressourcer over mange måneder, formentlig tilmed år, at organisere og løbe i gang, hvilket i Danmark reflekteres i, at der ressourcemæssigt ofte står store fonde bag de relativt få collective impact-initiativer i stor skala, vi endnu har set. Metoden kræver, at alle de deltagende aktører er villige til at indgå i fællesskabet, se ud over egne faglige grænser og er villige til at tro på, at der er andre løsninger end dem, de måske er vant til at arbejde med. Der er således et *kulturperspektiv*, der er lige så vigtigt som *ressourceperspektivet*.

1.4 Denne rapport

I denne rapport beskriver vi først det lokale fundament for projekterne i de to kommuner gennem at belyse, hvad der karakteriserer bl.a. det geografiske og det socioøkonomiske grundlag for arbejdet med kommunernes børnefamilier sammenholdt med, hvordan det ser ud i Danmark som helhed (kapitel 2). Herunder beskriver vi også omfanget af sociale indsatser for børn og unge, de kommunale omkostninger hertil samt til skole og dagpasning. I kapitel 3 beskriver vi, hvordan Trivselsundersøgelsen har været gennemført rent praktisk, mens vi i kapitel 4 redegør for de dimensioner af trivsel, spørgeskemaundersøgelsen er bygget op om, og på hvilken viden dette bygger. Endelig afrapporterer vi i kapitel 5 resultaterne fra Trivselsundersøgelsen, der er gennemført blandt 5.-8. klasser i de to kommuner i 2017, 2018 og 2019 med det formål at afdække, hvordan skolebørnenes trivsel har udviklet sig i den periode, hvor man har arbejdet med collective impact-projektet.

⁵ Man kan desuden læse mere om alliancegrupper og backbone-funktion i fx ORSIMPACT & Spark Policy Institute (2018) samt i SUS (under udgivelse).

2 Det strukturelle og socioøkonomiske fundament i Helsingør og Lejre Kommuner

Den kommunale kontekst varierer betragteligt på tværs af kommuner, og det har betydning for de prioriteringer, kommunerne foretager. Kommuner med mange ældre prioriterer anderledes end kommuner med mange børnefamilier, og landkommuner har andre behov end bykommuner. Rammebetingelserne er derfor afgørende for, hvilke tilbud og aktiviteter der er i en kommune, herunder tilbud til at understøtte børn og unges trivsel og udvikling.

I dette kapitel afdækkes den kommunale kontekst, som de to kommuners collective impact-projekter er implementeret i:

1. geografiske og befolkningsmæssige forhold
2. socioøkonomiske forhold
3. forhold vedrørende udsatte familier
4. dagpasnings- og skoleområdet.

Beskrivelsen af de to kommuners forhold bidrager således med en forståelse af, hvilket fundament de to projekter har haft som deres strukturelle udgangspunkt. Beskrivelsen af kommunerne tager udgangspunkt i 2015, hvor projekterne startede op, og sammenlignes med et gennemsnit baseret på alle kommuner i landet, så man får en indikation af, hvordan hhv. Helsingør og Lejre Kommuner ligner eller adskiller sig fra landsgennemsnittet.

2.1 Geografisk og befolkningsmæssigt grundlag

En kommunes geografi og demografi har betydning for, hvilke tilbud der udbydes og efterspørges, og hvordan kommunale opgaver løses. I landkommuner er der eksempelvis længere afstand mellem borgerne end i bykommuner, hvilket for børn betyder mere transport til fx skoler, venner og fritidsaktiviteter. Bykommuner har høj befolkningstæthed, og kan derfor i højere grad udbyde mange fritidsaktiviteter inden for et relativt lille geografisk område, som børn har lettere ved at færdes til og fra.

Helt overordnet er Helsingør Kommune og Lejre Kommuner geografisk og demografisk to meget forskellige kommuner. Helsingør Kommunes areal er halvt så stort som Lejre Kommunes. Samtidig har Helsingør Kommune mere end dobbelt så mange indbyggere, hvilket betyder, at befolkningstætheden er langt større i Helsingør Kommune end i Lejre Kommune. I Helsingør bor der således 518 indbyggere pr. km², hvilket er markant flere end både i Lejre Kommune, hvor der bor 114 indbyggere pr. km², og landsgennemsnittet på 132 indbyggere pr. km² (Tabel 2.1).

Som en naturlig følge af Helsingørs Kommunes høje befolkningstæthed har Helsingør Kommune også en høj andel af borgere, som bor i bymæssig bebyggelse,⁶ så relativt mange børn bor tæt på skoler og fritidstilbud. Helsingør Kommune er blandt de 20 kommuner i landet

⁶ Bymæssig bebyggelse defineres af Danmarks Statistik som en sammenhængende bebyggelse med 200 indbyggere eller mere. Med sammenhængende bebyggelse forstås, at afstanden mellem husene ikke overstiger 200 meter, medmindre afbrydelsen skyldes offentlige anlæg, kirkegårde og lignende.

med den største andel borgere i bymæssig bebyggelse, mens Lejre Kommunes andel af borgere i bymæssig bebyggelse ligger tæt på landsgennemsnittet (Tabel 2.1).

I byområder er omfanget af almennyttige lejeboliger højere end på landet. I Helsingør Kommune er godt en fjerdedel af boligerne almennyttige, og halvdelen er ejerboliger. Helsingør Kommune er blandt de 20 kommuner i landet med flest almennyttige boliger. På landsplan er en femtedel af boligmassen almennyttige boliger og halvdelen ejerboliger. Lejre Kommune har færre almennyttige boliger og flere ejerboliger end landsgennemsnittet (jf. Tabel 2.1) og er den kommune med næstflest ejerboliger i hele landet.⁷

Tabel 2.1 Demografi og boligmasse i Helsingør Kommune, Lejre Kommune og landsgennemsnit 2015

	Helsingør	Lejre	Landsgennemsnit
Areal (km ²)	119	239	42.924
Indbyggertal 1. januar	61.632	27.172	5.659.624
Befolkningstæthed (indbyggere/km ²)	518	114	132
Befolkningsandel i bymæssig bebyggelse	96	77	79
Andel almennyttige boliger	27	7	20
Andel ejerboliger	51	77	54

Kilde: Social- og Indenrigsministeriet Kommunale Nøgletal.

Befolkningens aldersmæssige sammensætning har som nævnt også betydning for, hvordan der prioriteres i en kommune. På landsplan er 21 pct. af befolkningen under 18 år, 63 pct. er i den erhvervsaktive alder, mens 16 pct. er over 66 år. Helsingør Kommune har den samme andel af befolkningen under 18 år som landsgennemsnittet (21 pct.), en mindre andel i den erhvervsaktive alder (60 pct.), mens en større andel er over 66 år (19 pct.). Befolkningen i Helsingør Kommune er således ældre end befolkningen på landsplan (Tabel 2.2).

I Lejre Kommune er andelen af befolkningen i 0-17-årsalderen (23 pct.) højere end på landsplan. Andelen i den erhvervsaktive alder er lavere (59 pct.), og andelen af borgere over 66 år er højere (18 pct.) sammenlignet med landsplan. Lejre Kommune har altså et befolkningsunderlag med en større andel af børn og ældre og en mindre andel i den erhvervsaktive alder end landsgennemsnittet (Tabel 2.2).

Tabel 2.2 Befolkningens aldersfordeling i Helsingør Kommune, Lejre Kommune og landsgennemsnit 2015. Procent.

	Helsingør	Lejre	Landsgennemsnit
Andel 0-17-årige	21	23	21
Andel 18-66-årige	60	59	63
Andel 66+-årige	19	18	16

Kilde: Social- og Indenrigsministeriet Kommunale Nøgletal.

2.2 Socioøkonomiske forhold

Ud over de befolkningsmæssige og geografiske forhold har også de socioøkonomiske forhold i kommunen betydning for kommuners prioritering af tilbud. Som beskrevet ovenfor er en fjer-

⁷ Andre typer af bolig, som den totale boligmasse består af, kan fx være andelsboliger eller offentligt ejede boliger.

dedel af boligerne i Helsingør Kommune almennyttige boliger. Almennyttige boliger er ofte forholdsvis billige at bo i og tiltrækker derfor borgere med begrænsede midler til rådighed, bl.a. enlige, arbejdsløse og andre på overførselsindkomster og studerende. Helsingør Kommune ligger dog kun marginalt over landsgennemsnittet med hensyn til andel førtidspensionister og kontakthjælpsmodtagere (hhv. 7 og 6 pct. mod hhv. 6 og 5 pct. på landsplan). Udgifterne til forsørgelse af personer i den erhvervsaktive alder (17-64-årige) ligner ligeledes landsgennemsnittet (14.001 kr. årligt mod 13.508 kr. på landsplan). Antallet af vestlige og ikke-vestlige statsborgere samt beskæftigelsesfrekvens og uddannelsesniveau ligger stort set på landsgennemsnittet, ligesom andelen af borgere, der pendler til arbejde ud af kommunen (49 pct.), ikke afviger nævneværdigt (Tabel 2.3).

Tabel 2.3 Socioøkonomiske forhold i Helsingør Kommune, Lejre Kommune og landsgennemsnit 2015

	Helsingør	Lejre	Landsgennemsnit
Fuldtidsledige pr. 100 17-64/66-årige	4	3	3
Førtidspensionister pr. 100 17-64/66-årige	7	5	6
Kontanthjælpsmodtagere mv. pr. 100 17-64-årige	6	3	5
Udgifter til forsørgelse (netto) pr. 17-64/66-årig	14.001	9.781	13.508
Statsborgere fra vestlige lande pr. 10.000 indb.	325	209	372
Statsborgere fra ikke-vestlige lande pr. 10.000 indb.	360	207	374
Beskæftigelsesfrekvens (andelen af 16-64-årige)	73	78	72
Andel 25-64-årige uden erhvervsuddannelse	20	16	20
Andel 25-64-årige med videregående uddannelse	30	29	30
Andel udpendlere*	49	72	47

Anm.: Andel udpendlere i kommunen er defineret ved: Antal personer med arbejdssted i en anden kommune i procent af antal beskæftigede personer med bopæl i kommunen pr. 1. januar i det pågældende år.

Kilde: Tabeller fra Social- og Indenrigsministeriet Kommunale Nøgletal (pr. 3. december 2019) og Statistikbanken.

Lejre Kommune adskiller sig til gengæld fra landsgennemsnittet på flere punkter. Lejre Kommune har færre førtidspensionister og kontakthjælpsmodtagere og som følge heraf lavere udgifter til forsørgelse af 17-64-årige end resten af landet (9.781 kr. årligt mod 13.508 kr. i gennemsnit på landsplan). Derudover har Lejre Kommune betydeligt færre vestlige og ikke-vestlige, udenlandske statsborgere end på landsplan. Beskæftigelsesfrekvensen er højere end på landsplan (78 pct. mod 72 pct.), og andelen, som pendler ud af kommunen, er markant højere end i resten af landet (72 pct. mod 47 pct.). Andelen uden erhvervsuddannelse er lavere, og andelen med en videregående uddannelse samt fuldtidsledige er den samme som resten af landet (Tabel 2.3).

2.3 Udsatte børnefamilier

Udsatte familier har ofte behov for mere og anden støtte fra kommunen end andre borgergrupper. I denne rapport har vi valgt at belyse omfanget af børn i eneforsørgerfamilier, familier med forebyggende støtte jf. servicelovens børneregler og anbringelse uden for hjemmet som eksempler på udsathed i børnefamilier.

I Helsingør Kommune bor 19 pct. af alle 0-17-årige i en eneforsørgerfamilie. Sammenlignet med landsgennemsnittet på 17 pct. kan det umiddelbart virke som en lille forskel, men variationen på dette område er lille nationalt og går fra 9 pct. i den kommune, hvor der er færrest

børn af enlige, til 22 pct. i den kommune, som har allerflest børn af enlige. Helsingør Kommune har altså forholdsvis mange familier, hvor børnene vokser op i en eneforsørgerfamilie.

Udsatte familier kan have behov for støtte i form af forebyggende indsatser enten til barnet alene eller til hele familien eller sjældnere i form af anbringelse uden for hjemmet. I Helsingør Kommune var 0,9 pct. af alle 0-17-årige anbragt uden for hjemmet, og 1,1 pct. modtager personrettede forebyggende indsatser svarende til landsgennemsnittet. Derudover modtager 2,1 pct. af børnefamilierne i Helsingør Kommune forebyggende indsatser, hvilket er højere end på landsplan (1,6 pct.). Udgiftsmæssigt ligger Helsingør Kommune da også over landsgennemsnittet med hensyn til udgifter til børn og unge med særlige behov (godt 14.000 kr. årligt pr. 0-17-årig mod ca. 12.600 kr. i gennemsnit på landsplan) (Tabel 2.4).

Lejre Kommune er blandt de 20 kommuner i landet, som har forholdsvis færrest børn af enlige forsørgere (13 pct.) (Tabel 2.4). Desuden er Lejre Kommune blandt de kommuner i landet, som har relativt færrest børn anbragt uden for hjemmet. 0,6 pct. af alle 0-17-årige er anbragt uden for hjemmet, og 0,5 pct. modtager personrettede forebyggende indsatser. Derimod er Lejre Kommune den kommune i landet, hvor der bor flest børn, hvis familier (4,5 pct. mod et gennemsnit på 1,6 pct. nationalt) modtager forebyggende indsatser. Særligt anbringelse uden for hjemmet er en udgiftstung indsats, hvilket har betydning for en kommunes udgifter til børn og unge med særlige behov. At Lejre Kommune har forholdsvis få anbringelser uden for hjemmet, afspejler sig også i, at udgifterne til børn og unge med særlige behov er mindre end på landsplan. Lejre Kommune er blandt de 25 kommuner, som har de laveste udgifter til børn og unge med særlige behov (Tabel 2.4).

Tabel 2.4 Forhold vedrørende udsatte børnefamilier i Helsingør Kommune, Lejre Kommune og landsgennemsnit 2015

	Helsingør	Lejre	Landsgennemsnit
Børn af enlige forsørgere pr. 100 0-17-årige	19	13	17
Andel af 0-17-årige anbragt uden for hjemmet	0,9	0,6	0,9
Andel 0-22-årige med forebyggende personrettet støtte	1,1	0,5	1,0
Andel 0-22-årige med forebyggende familierettet støtte	2,1	4,5	1,6
Udgifter til børn og unge med særlige behov pr. 0-17-årig	14.071	10.002	12.622

Kilde: Social- og Indenrigsministeriet Kommunale Nøgletal og Statistikbanken.

2.4 Dagtilbud og skole

Dagtilbud og skole er områder, hvor kommunerne er i berøring med alle børn i kommunen, både børn fra ressourcestærke familier og ressourcetsvage familier. Investering i dagtilbuds- og skoleområdet er en mulighed for at støtte børn og unge fra ressourcetsvage familier i at reducere den sociale arv ved at give mulighed for at udvikle gode uddannelsesmæssige og sociale kompetencer.

Helsingør er blandt de 20 kommuner, som har de højeste udgifter til dagtilbud pr. 0-13-årig (33.900 kr. årligt mod i gennemsnit over 32.400 kr.). Helsingør Kommune prioriterer pasning af de mindste børn i daginstitution højt og er således den kommune i landet, som bruger dagpleje mindst. Dækningen i daginstitution til de 0-2-årige er relativt høj (51 pct. mod et landsgennemsnit på 37 pct., jf. Tabel 2.5), mens omfanget af institutionspladser til børn i børnehavealderen⁸ og de ældre børn i SFO til gengæld er lavere end landsgennemsnittet. At Helsingør

⁸ Både i Helsingør Kommune og i Lejre Kommune findes en række private dagpasningstilbud, som ikke er med i opgørelsen.

Kommune har høj dækning af vuggestuepladser og lavere dækning af offentlig børnehave og SFO har betydning for udgiftsniveauet. I og med at vuggestuepladser er dyrere end de øvrige pladser i dagtilbud, kan det være en del af forklaringen på Helsingør Kommunes relativt høje samlede udgifter til dagpasning.

Helsingør Kommune er ligeledes blandt de 10 kommuner i landet med de højeste undervisningsudgifter. Udgifter til undervisning pr. 6-16-årig er i Helsingør Kommune 73.351 kr. årligt, knap 10.000 kr. mere pr. barn end på landsplan (Tabel 2.5). Spørgsmålet er, hvad denne merudgift afspejler. Er der ekstra udgifter på grund af et samlet ikke så stærkt socioøkonomisk fundament i befolkningen, eller er der tale om en kommunal investering i særlig god skolekvalitet? Skolerne i Helsingør er væsentligt større end landsgennemsnittet, og der er i gennemsnit 952 elever pr. skole. Til sammenligning er der 459 elever pr. skole på landsplan. Den gennemsnitlige klassekvotient i Helsingør Kommune er 24 elever pr. klasse, mens den er 22 på landsplan (Tabel 2.5). Det burde således ikke være organiseringen på skoleområdet, der trækker flere omkostninger, end vi ser hos gennemsnittet på landsplan.

Tabel 2.5 Dagtilbud og skole i Helsingør Kommune, Lejre Kommune og landsgennemsnit 2015

	Helsingør	Lejre	Landsgennemsnit
Udgifter (netto) til dagtilbud pr. 0-13-årig	33.921	29.201	32.746
Pladser i daginstitution pr. 100 0-2-årige	51	22	37
Pladser i dagpleje pr. 100 0-2-årige	1	38	24
Pladser i daginstitution pr. 100 3-5-årige*	77	77	90
Pladser i SFO pr. 100 6-13-årige	42	77	46
Undervisningsudgifter pr. 6-16-årig	73.351	64.688	63.814
Gennemsnitlig skolestørrelse	952	435	459
Gennemsnitlig klassekvotient	24	21	22

Anm.: Tabellen angiver kommunale dagpasningstilbud. Private dagpasningstilbud er ikke opgjort.

Kilde: Social- og Indenrigsministeriets Kommunale Nøgletal og Statistikbanken.

Lejre Kommunes udgifter til dagtilbudsområdet ligger godt 3.500 kr. lavere end landsgennemsnittet pr. barn pr. år. Det relativt lave beløb reflekterer, at Lejre Kommune i markant højere grad bruger dagpleje som pasningstilbud til de 0-2-årige, end man gør på landsplan, og i mindre grad daginstitution. I og med at Lejre Kommune består af flere mindre bysamfund, kan dagpleje øge nærheden mellem pasningstilbud og borger samt være et fleksibelt alternativ til større faste enheder, som daginstitutioner udgør. Lejre Kommune har færre daginstitutionspladser til børn i 3-5-årsalderen, men til gengæld markant flere pladser i SFO (77 pladser vs. 46 pladser pr. 100 børn) end på landsplan (Tabel 2.5).

På skoleområdet ligger Lejre Kommunes udgifter på 64.688 kr. pr. 6-16-årig, altså stort set det samme som landsgennemsnittet på 63.814 kr. pr. 6-16-årig. Skolernes størrelse i Lejre Kommune er lidt mindre (435 elever pr. skole mod i gennemsnit 459 på landsplan), mens klassernes størrelse er 21 mod et landsgennemsnit på 22 elever (Tabel 2.5).

2.5 Opsamling

I dette kapitel er de to kommunes rammebetingelser blevet beskrevet. Kapitlet tegner et gennemsnitsbillede af de to kommuner sammenholdt med landsgennemsnittet, og der tages derfor ikke højde for de forskelle, der er inden for kommunen. Helsingør Kommune kan lidt

forenklet betragtes som en mere divers kommune med meget forskellige typer af boligområder med hver sine befolkningsgrupper, hvor der i nogle af de mere udsatte boligområder er langt højere koncentrationen af sociale problemer end i andre boligområder. Lejre Kommune er på disse socioøkonomiske parametre en mere homogen kommune.

Kapitlet viser, at collective impact-initiativet i Helsingør Kommune tager udgangspunkt i en geografisk set relativ lille bykommune med høj befolkningstæthed og mange almennyttige boliger. Helsingør Kommune ligner på det socioøkonomiske område landsgennemsnittet, men der er relativt flere børn, som vokser op i en eneforsørgerfamilie, og flere børn bor i familier, som modtager familierettede forebyggende indsatser end på landsplan, hvilket reflekterer, at der i nogle områder af kommunen er en koncentration af sociale problemer. Helsingør Kommune har sammenlignet med landsgennemsnittet højere udgifter til dagpasning og til undervisning, hvilket både kan være en indikator på høj kvalitet på området og en indikation på, at der i kommunen som helhed er mange børn, som har behov for særlig støtte i dagpasning og skole.

I Lejre Kommune tager initiativet afsæt i en kontekst, som er præget af større afstande mellem flere mindre bysamfund. Det betyder, at lokalsamfundene er mere geografisk "isoleret" ud fra et børn og unge-perspektiv, da denne gruppe er mindre geografisk mobil end voksne. Det stiller store krav til lokalsamfundene, hvis der skal tilbydes et rigt og attraktivt fritidsliv. Lejre Kommune har i forhold til landsgennemsnittet flere ressourcer stærke borgere og færre udsatte børn. Samtidig er Lejre Kommune også den kommune i landet, hvor flest børn og unge bor i familier, som modtager forebyggende familierettet støtte, hvilket vidner om, at der også er familier, som har udfordringer. På dagpasningsområdet bruger Lejre Kommune i høj grad dagpleje og i mindre grad daginstitution. Lejre Kommune er til gengæld blandt de fem kommuner i landet, som har flest pladser i SFO, hvilket kan hænge sammen med, at en stor andel af den voksne befolkning er i beskæftigelse uden for kommunegrænsen og dermed har behov for pasning af deres børn, både mens de er på arbejde, men også i den tid, de bruger på at transportere sig til og fra arbejde.

CI-initiativerne i Helsingør og Lejre Kommuner beror som tidligere beskrevet (afsnit 1.3) på et forpligtende samarbejde på tværs af aktører og sektorer, hvor både offentlige aktører, private virksomheder og ikke mindst civilsamfundet og de frivillige organisationer involveres i et forpligtende samarbejde. Den kommunale struktur i de to kommuner betyder, at forudsætningerne for dette samarbejde er forskellige og kræver tilpasning til den specifikke kontekst, på trods af at de overordnede principper for trivselssamarbejdet er de samme.

3 Måling af børns trivsel

Når man arbejder ud fra en collective impact-tilgang, følges der løbende op på resultater gennem hele projektperioden. Dette gøres dels for at kunne vurdere fremskridt i processen, dels for at kunne føde tilbage til initiativet med læring og viden til aktørerne og evt. justere og tilrette aktiviteter, sådan som det også er beskrevet i afsnit 1.3.1. Det var fra start besluttet at gennemføre en årlig trivselsundersøgelse blandt skolebørn i de to kommuner. Trivselsundersøgelsen skulle skabe grundlag for at vurdere, om der sker ændringer i børns trivsel over tid, som kan tolkes til at ligge i forlængelse af CI-initiativerne, samtidig med at den viden kunne fungere som input til at justere aktiviteter.

Trivselsundersøgelsen gennemføres som en spørgeskemaundersøgelse på skoler i de to kommuner og retter sig mod trivsel *uden for skolen*, da skolerne i forvejen gennemfører de nationale trivselsmålinger med skolelivet i fokus. Det har været VIVEs opgave at udvikle spørgeskemaet til børnene. Spørgeskemaet indeholder seks dimensioner af trivsel, herunder fritid, sociale relationer, psykisk trivsel, kropsopfattelse, kost og ensomhed, som tilsammen giver et billede af, hvordan børn i 5.-8. klasse i Helsingør og Lejre Kommuner trives. Mange af de spørgsmål, som er anvendt, er også anvendt i landsdækkende undersøgelser, hvorved det i en vis udstrækning er muligt at sammenligne Helsingør og Lejre Kommuner op mod repræsentative resultater for danske børn og unge som helhed.

På trods af de to kommuners forskellige strukturelle forudsætninger og forskellige fokus for CI-initiativet har spørgeskemaet været det samme i begge kommuner, da det overordnede mål om at øge trivslen og bryde den sociale arv har været det samme i begge kommuner. Dertil kommer, at en samlet dataindsamling for begge kommuner har givet en stordriftsfordel, som har gavnet udnyttelsen af ressourcerne. Initiativernes forskellige fokus har dog betydet, at nogle dele af spørgeskemaet er mere relevant for den ene kommunes CI-initiativ, mens andre dele er mere relevant for den anden kommunes.

Trivselsundersøgelsen er formidlet i en årlig afrapportering med hovedresultaterne for hver af de to kommuner samt en række individuelt tilpassede særanalyser relateret til specifikke områder, hvor kommunerne hver især gerne har villet inddrage detaljeret viden fra Trivselsundersøgelsen til at tilpasse og justere aktiviteter.

Ud over den årlige Trivselsundersøgelse har man i Helsingør Kommune også benyttet sig af kommunens egen statistikbank, *Talkilden*, til at målrette aktiviteter. Backbone-sekretariatet i Helsingør Kommune har med input fra VIVE deltaget i arbejdet med at integrere forskellige datakilder i Talkilden, som umiddelbart ikke tidligere har været koblet til hinanden, men som tilsammen bidrager med vigtig viden om børn med overvægtsproblematikker. Derudover har backbone-sekretariatet aktivt arbejdet for at forankre brugen af data, således at den viden om børnefamilierne, der løbende indsamles i kommunen, også bruges til at føde tilbage til praksis med læring og et mere systematisk vidensgrundlag fremover.

3.1 Trivselsundersøgelsens forløb

Trivselsundersøgelsen er gennemført sideløbende i både Helsingør Kommune og i Lejre Kommune i årene 2017, 2018 og 2019, men processen omkring spørgeskemaundersøgelsen har været forskellig. I det følgende beskrives gennemførelsen af Trivselsundersøgelsen i de to

kommuner, herunder hændelser og beslutninger, der har haft betydning for dataindsamlingen og dermed også for analysestrategien samt svarprocenten.

3.1.1 Trivselsundersøgelsens forløb

Trivselsundersøgelsens forløb i Helsingør Kommune afspejler, at der er tale om et udviklingsprojekt, som er formet og ændret løbende gennem projektperioden. Det har betydet, at også Trivselsundersøgelsen har ændret sig undervejs. Nedenfor beskrives disse ændringer.

Oprindeligt havde *Et lettere liv* fokus på alle børn og unge i kommunen. Derfor var udgangspunktet for Trivselsundersøgelsen, at den skulle gennemføres blandt elever i 5.-8. klasse på alle kommunens skoler i alle 3 år. I takt med at *Et lettere liv* i 2018 blev transformeret over i et mere afgrænset delinitiativ *SUND SKOLE* (jf. afsnit 1.2.1), ændredes Trivselsundersøgelsen også. Fokuseringen af aktiviteterne betød, at antallet af deltagende skoler blev reduceret til tre udskolingsskoler i ét skoledistrikt. Én skole var indsatskole (Skolen ved Rønnebær Allé), mens de andre to andre skoler fungerede som sammenligningsskoler (Nordvestskolen og Tibberupskolen). I og med at aktiviteterne blev koncentreret til de ældste elever, blev spørgeskemaundersøgelsen afgrænset til elever i udskoling på disse tre skoler, hvilket konkret betød, at elever i 5. og 6. klasse ikke længere indgik i Trivselsundersøgelsen.

Derudover ændredes skolestrukturen i det valgte skoledistrikt således, at Tibberupskolen gik fra at være en skole med alle klassetrin til at være udskolingsskole. Ændringen af skolestrukturen trådte i kraft ved starten af skoleåret 2017/2018 og påvirkede dermed den dataindsamling, som lå i foråret 2018. Ændringen betød, at antallet af spor og elever i 7., 8. og 9. klasse på Tibberupskolen steg betydeligt i forhold til året før. En sammenligning med året før er derfor ikke mulig for Tibberupskolen.

Endelig har nogle elever i Helsingør i 2018 fået spørgeskemaet i en printet version og udfyldt det i hånden. Denne måde at besvare skemaet på ser ud til at have medført, at flere skemaer ikke er korrekt udfyldt eller helt udfyldt. Alt i alt betyder disse ændringer, at der er et lidt ringere fundament for at gennemføre analyser over tid. Det er desuden vores vurdering, at ændringerne har medvirket til, at undersøgelsen har en lavere svarprocent i 2018 end i de øvrige år.

Svarprocenten var i 2017 på 72 pct., hvilket er den højeste svarprocent i de 3 år, undersøgelsen er blevet gennemført. I 2018 – altså året, hvor undersøgelsen blev omlagt samt indeholdt en del svar via den trykte udgave af spørgeskemaet – var svarprocenten på 47 pct., og i 2019 blev svarprocenten, gennem en intensiv og vedholdende opfølgning fra backbone-sekretariatet, forbedret betragteligt i forhold til 2018. 69 pct. af de inviterede elever besvarede spørgeskemaet, altså næsten samme andel som første år.

I Lejre Kommune har Trivselsundersøgelsen i alle 3 år været gennemført blandt elever i 5.-8. klasse på alle kommunens skoler.⁹ Det er formentlig medvirkende til, at undersøgelsen har haft en meget høj deltagelse i alle tre runder. I 2017 besvarede 91 pct. af eleverne spørgeskemaet, i 2018 90 pct. og i 2019 85 pct. af eleverne.

⁹ På folkeskoler og specialskoler, ikke privatskoler.

4 Temaer i trivselsundersøgelsen

I det følgende udfoldes de seks dimensioner af trivsel, som Trivselsundersøgelsen belyser. Først de temaer, der er fælles for begge kommuner, og dernæst de temaer, som primært er relevante for hhv. Helsingør eller Lejre Kommune. For hvert tema beskrives kort, hvad vi ved på området, hvordan det undersøges i Trivselsundersøgelsen, og vi afslutter med et afsnit om, hvad undersøgelser på landsplan viser. Til dette formål benyttes to danske undersøgelser, som har målt trivsel på en lang række områder af børns liv. Den ene er *Børn og unge i Danmark* (Ottosen et al., 2018), og den anden er *Skolebørnsundersøgelsen* (Rasmussen et al., 2019). Begge undersøgelser tager udgangspunkt i et repræsentativt udsnit af danske børn og unge, hvilket betyder, at vi fra disse to undersøgelser får et billede af børns trivsel på landsplan.

På trods af at de to undersøgelser er baseret på et repræsentativt udsnit af børn og unge, kan det alligevel være vanskeligt at sammenholde resultaterne fra den foreliggende Trivselsundersøgelse meget præcist med resultaterne fra de nationale undersøgelser. Det skyldes først og fremmest, at indsamlingsmetoderne ikke er de samme, ligesom aldersgrupperne heller ikke er helt overensstemmende. De børn, der har deltaget i Trivselsundersøgelsen i Helsingør Kommune, er i alderen 13-16 år, mens de i Lejre Kommune er 11-15 år. Resultaterne i Trivselsundersøgelsen kan kun vises samlet pga. diskretionshensyn. *Skolebørnsundersøgelsen* omhandler elever på 11, 13 og 15 år, og *Børn og unge i Danmark* omhandler børn, som er hhv. 3, 7, 11, 15 og 19 år. Både *Skolebørnsundersøgelsen* og *Børn og unge i Danmark* er baseret på et stort antal repræsentativt udvalgte børn og unge, og derfor er det muligt at foretage langt flere opdelinger på fx køn, aldersgrupper, end det er muligt i Trivselsundersøgelsen. Resultaterne i *Skolebørnsundersøgelsen* er primært opdelt for piger og drenge og indeholder kun i enkelte tilfælde et samlet resultat for aldersgrupperne. I *Børn og unge i Danmark* veksles der imellem resultaterne samlet og fordelt på køn og alder.

4.1 Fritid

Fritid og fritidsaktiviteter er et centralt element i initiativerne i de to kommuner. Fritidsaktiviteter betragtes generelt som en vigtig del af børns liv, fordi de aktiviteter, børn og unge deltager i i fritiden, har stor betydning for deres identitetsudvikling og for deres inklusion i samfundet i bred forstand. Fritidsaktiviteter dækker både over de uorganiserede aktiviteter som fx samvær med venner, computerspil eller brug af sociale medier på den ene side, og de organiserede aktiviteter, som typisk foregår i klubber og foreninger, på den anden side. Undersøgelser har vist, at deltagelse i organiserede fritidsaktiviteter hænger sammen med et bedre tilhørsforhold til skole, kammerater og lokalområder, bedre mentalt helbred og psykisk modstandskraft og færre bekymringer (Fredricks & Eccles, 2006).

Det er mange måder at belyse børns fritidsliv på. I denne undersøgelse belyses børns fritidsliv gennem to spørgsmål: "Hvor tit går du til sport eller motion, fx fodbold, håndbold, fitness, svømning, ridning? Tænk på de sidste 3 måneder." og "Hvor tit går du til musik, drama eller dans, fx kor, band, rollespil? Tænk på de sidste 3 måneder." Eleverne har kunnet svare: "Hver dag", "4-5 gange om ugen", "2-3 gange om ugen", "1 gang om ugen", "1-3 gange om måneden", "Sjældnere" og "Aldrig". Der er således fokus på det organiserede fritidsliv. Dette fokus er valgt ud fra en antagelse om, at foreningslivet i høj grad kan være med til at skabe integration i positive fællesskaber for børn og unge. Det betyder ikke, at de uorganiserede aktiviteter er ligegyldige, men de er ikke i fokus her.

I en dansk kontekst finder *Børn og unge i Danmark*, at 48 pct. af alle børn og unge bruger mere end én time om dagen på organiseret sport eller fysisk aktivitet, mens ca. 20 pct. af de 11- og 15-årige aldrig går til organiseret sport eller motion (Andreasen & Hestbæk, 2018). I *Skolebørnsundersøgelsen* spørges der ikke ind til organiserede fritidsaktiviteter, men i stedet til, om eleverne dyrker hård fysisk aktivitet i fritiden. Undersøgelsen finder, at hver femte elever ikke dyrker hård fysisk aktivitet i deres fritid (Rasmussen et al., 2019). De to nationale undersøgelser fokuserer på sportslige aktiviteter og ikke fritidsaktiviteter generelt. Derfor er det ikke muligt at forholde Trivselsundersøgelses resultater vedrørende andre typer af fritidsaktiviteter til nationale tal.

4.2 Sociale relationer

Gode sociale relationer og integration i positive sociale netværk er vigtige forudsætninger for psykisk sundhed, for personlig udvikling og for at leve et godt og rigt børne- og ungdomsliv. I takt med at børn bliver ældre, får venner gradvist større betydning. I 11-årsalderen er vennerne vigtige, men forældrene er stadig de vigtigste personer i barnets liv. Når de unge når 15-årsalderen, er vennerne oftest de vigtigste (Rasmussen et al., 2019). Tætte venskaber kan give børn og unge modstandskraft og er forbundet med øget trivsel (Inchley et al., 2016; Kerr et al., 2003; Wilkinson, 2004). En indikator på, om børn og unge har en tæt relation med deres venner, er, hvis de oplever, at de kan være fortrolige med deres venner. Tætte relationer til venner har vist at have en positiv sammenhæng med lav risikoadfærd (Ottosen et al., 2014). Både *Skolebørnsundersøgelsen* og *Børn og unge i Danmark* finder, at kvaliteten af forældrekontakt har en væsentlig betydning for børn og unges følelsesmæssige udvikling. Et tæt forhold til sin familie hænger således sammen med høj livstilfredshed, god sundhed og lav risikoadfærd (Ottosen et al., 2018, 2014; Rasmussen et al., 2019).

I begge kommuner har man arbejdet med sociale relationer. Til at belyse børn og unges sociale relationer til både familie, venner og andre vigtige personer i barnet liv bruger vi i spørgeskemaundersøgelsen en række forskellige spørgsmål. Eleverne er blevet stillet følgende spørgsmål: "Hvor nemt eller svært er det for dig at tale med følgende personer, hvis du er ked af det?", med mulighed for at svare bl.a. mor, far og venner. Eleverne har kunnet svare "Meget nemt", "Nemt", "Svært", "Meget svært" eller "Har ikke personen".

Desuden er eleverne blevet spurgt til, hvor ofte de er sammen med venner, om de i det sidste halve år er blevet drillet, så de er blevet kede af det, og om de i det sidste halve år blevet mobbet. Dette er den samme måde, som der er spurgt på i *Børn og unge i Danmark*.

Tidligere forskning i fortrolighed: I en dansk kontekst viser *Skolebørnsundersøgelsen* blandt de 11-, 13- og 15-årige overordnet, at 90 pct. af eleverne har nemt eller meget nemt ved at tale fortroligt med mindst én forælder/stedforælder (Rasmussen et al., 2019). *Børn og unge i Danmark* finder, at 75 pct. af 11-årige og 81 pct. af 15-årige har nemt eller meget nemt ved at tale fortroligt med mindst én af sine forældre – altså et lidt lavere niveau end i *Skolebørnsundersøgelsen*. I relation til fortrolighed med venner finder *Skolebørnsundersøgelsen*, at 79-88 pct. af 11- til 15-årige har nemt eller meget nemt ved at tale fortroligt med deres bedste ven. *Børn og unge i Danmark* finder, at 43 pct. af 11-årige har let ved at være fortrolige med deres venner. Det gælder for 67 pct. blandt 15-årige – igen et lavere niveau. Resultaterne fra de to repræsentative undersøgelser er således ikke overensstemmende, når det gælder børn og unges oplevelse af fortrolighed.

Tidligere forskning i mobning: Resultaterne fra *Børn og unge i Danmark* viser, at ca. hver tiende (9-10 pct.) 11- og 15-årige har oplevet at blive mobbet inden for det sidste halve år. *Skolebørns-*

undersøgelsen opgør mobning på en anden måde og finder, at hver tyvende (4-6 pct.) oplever at blive mobbet mindst et par gange om måneden i de sidste par måneder.

Tidligere forskning i samvær med venner: Når vi ser på, hvor ofte børn er sammen med venner i fritiden, viser *Børn og unge i Danmark*, at 56 pct. af 11-årige og 41 pct. af 15-årige er sammen med venner flere gange om ugen. *Skolebørnsundersøgelsen* opdeler anderledes, men finder, at omkring 20 pct. af de 11-årige er sammen med venner 4-5 hverdage om ugen. Ligesom i *Børn og unge i Danmark* finder *Skolebørnsundersøgelsen*, at med stigende alder er færre piger sammen med venner efter skole de fleste hverdage om ugen (10 pct. blandt 15-årige piger), mens andelen af drenge, som er sammen med venner efter skole, ikke ændrer sig markant i takt med stigende alder (18 pct. blandt 15-årige drenge) (Rasmussen et al., 2019).

4.3 Psykisk trivsel og mistrivsel

Psykisk trivsel er et centralt element i begge kommuners initiativer. Begrebet læner sig op ad Sundhedsstyrelsens begreb mental sundhed, som de definerer på følgende måde:

Mental sundhed er en tilstand af trivsel, hvor det enkelte menneske kan udfolde sine evner, håndtere dagligdags udfordringer og stress og indgå i fællesskaber med andre mennesker. Mental sundhed er altså ikke kun fraværet af psykisk sygdom, men består også af psykologiske ressourcer og evner, som er nødvendige for at kunne udvikle sig og klare de udfordringer, der dukker op i alle menneskers liv. (Sundhedsstyrelsen, 2020)

Psykisk trivsel er af helt grundlæggende vigtighed for at fungere godt i skolen, i fritiden og i sociale sammenhænge. Undersøgelser har bl.a. vist, at god psykisk sundhed i barndommen hænger sammen med mindre sandsynlighed for risikoadfærd i ungdommen samt øger indlæring og sandsynligheden for at få en uddannelse (Rasmussen et al., 2019). I Danmark har langt de fleste børn og unge god psykisk trivsel, men der er samtidig et relativt stort mindretal, som har udfordringer med deres psykiske trivsel (Ottosen et al., 2018; Rasmussen et al., 2019). Undersøgelser anslår, at der i den danske ungebefolkning vil være ca. 9-10 pct. af pigerne, der er i decideret psykisk mistrivsel, og 3-5 pct. af drengene (Ottosen, Berger & Lindeberg, 2018).

I denne undersøgelse måler vi psykisk trivsel gennem tre aspekter: 1) socio-emotionelle udfordringer (SDQ), 2) selvværd og 3) overordnet tilfredshed med livet.

4.3.1 SDQ som redskab til måling af socio-emotionelle udfordringer

Det første aspekt – socio-emotionelle udfordringer – måles ved hjælp af måleredskabet Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), som giver et billede af elevernes sociale og mentale styrker og udfordringer (Goodman et al., 2000). I SDQ spørges der systematisk til de symptomer, som er centrale for psykisk mistrivsel, og dette redskab er derfor velegnet til at beskrive og forstå vanskeligheder, der endnu ikke har nået et omfang, der nødvendiggør indsats på specialistniveau, men muligvis bør være genstand for en nærmere udredning (Obel et al., 2016).

SDQ er et såkaldt batteri af spørgsmål, barnet skal besvare.¹⁰ Det består af 25 udsagn, der dækker fire problemområder samt ét styrkeområde med fem spørgsmål i hver gruppe: 1) hyperaktivitet/uopmærksomhed, 2) emotionelle problemer, 3) adfærdsproblemer, 4) problemer i

¹⁰ SDQ kan både besvares af barnet, forældre eller lærer og findes tilpasset forskellige aldersgrupper. I denne undersøgelse bruger vi udelukkende besvarelser fra barnet selv.

forholdet til jævnaldrende, 5) sociale styrker. Svarkategorierne er "Passer", "Passer delvist" og "Passer ikke". Ud fra besvarelsenerne placeres barnet i et af tre områder: normalområdet, et relativt lille gråzoneområde eller uden for normalområdet. "Normal" skal i denne sammenhæng forstås som en statistisk normalitet, dvs. der, hvor flertallet af børnene placerer sig. SDQ er et af de mest anvendte screeningsinstrumenter til at undersøge børns socio-emotionelle mistrivsel og er valideret til brug i mange lande.

I en dansk kontekst finder undersøgelsen *Børn og unge i Danmark*, at 89 pct. af de 3-15-årige falder inden for normalområdet. 6 pct. ligger i gråzoneområdet, mens 4 pct. scorer uden for normalområdet. Blandt de 11-årige er det 9 pct. af drengene og 7 pct. af pigerne, som ligger uden for normalområdet. Blandt de 15-årige er det 8 pct. af drengene og 15 pct. af pigerne, som ligger uden for normalområdet. Undersøgelsen viser også, at børn, der bor i familier med få socioøkonomiske ressourcer, har en oversandsynlighed for at ligge uden for normalområdet (Ottosen et al., 2018).¹¹

4.3.2 Selvværd

Det andet aspekt af psykisk trivsel er selvværd. Selvværd kan beskrives som graden af tilfredshed samlet set med ens egen adfærd og med én selv (Diener & Diener, 1995). Andre personer har indflydelse på ens opfattelse af én selv, eksempelvis forældre og venner. Selvværd anses som en væsentlig faktor i psykisk trivsel, og derfor kan højt selvværd være en del af forudsætningen for trivsel og positiv udvikling. Forskning tyder på, at personer med højt selvværd er mere tilfredse med livet og mere lykkelige, har mindre risiko for depression og er bedre til at modtage kritik, hvilket gør dem mere modstandsdygtige under vanskelige forhold (Baumeister et al., 2003; Harter, 1993; Manning, Bear & Minke, 2006; Proctor, Linley & Maltby, 2009).

Selvværd måles i denne undersøgelse ved hjælp af Rosenberg Self-Esteem Scale (RSE), som er et af de mest benyttede instrument til måling af selvværd globalt og er blevet vurderet som havende høj kvalitet (Blascovich & Tomaka, 1991; McKay, Boduszek & Harvey, 2014). RSE måler selvværd forstået som "a favorable or unfavorable attitude toward the self" (Rosenberg, 1965: s. 15)¹² og består af 10 spørgsmål, fx om personen føler sig mislykket, nytteløs, eller om personen har gode egenskaber eller noget at være stolt af. Hvert spørgsmål har følgende fire svarmuligheder: "Meget enig", "Enig", "Uenig" og "Meget uenig".

Hverken *Børn og unge i Danmark* eller *Skolebørnsundersøgelsen*, som vi bruger som sammenligningsgrundlag for vores Trivselsundersøgelse, undersøger selvværd ved hjælp af RSE, og det er derfor ikke muligt at sammenligne lige over. *Skolebørnsundersøgelsen* undersøger dog selvværd ved hjælp af et indeks konstrueret på baggrund af tre spørgsmål. Her finder man, at drenge generelt har højere selvværd end piger. 74 pct. af de 11-årige drenge og 71 pct. af de 15-årige drenge har højt selvværd, mens dette gælder for 65 pct. af de 11-årige piger og 49 pct. af de 15-årige piger.

4.3.3 Livstilfredshed

Det tredje aspekt af psykisk trivsel, som vi måler er livstilfredshed. Undersøgelser har vist, at der dels er en sammenhæng mellem livstilfredshed og social og følelsesmæssig integration i familien og vennenetværket. Dels er livstilfredshed tæt forbundet med fysisk helbred, trivsel i

¹¹ *Skolebørnsundersøgelsen* indeholder ikke analyser baseret på SDQ.

¹² RSE er kun beregnet til personer over 13 år, da spørgsmålene kan være vanskelige at forstå for yngre personer. Derfor er der kun undersøgt selvværd blandt 7. og 8. klasser (samt 9. klasser i 2019 i Helsingør Kommune).

skolen, adfærd og oplevelse af personlig frihed (Ottosen et al., 2014). Og dels er der en sammenhæng mellem livstilfredshed og social ulighed. Det vil sige, at jo lavere socioøkonomisk position, børn og unge kommer fra, desto større risiko er der for, at de har lav livstilfredshed (Ottosen et al., 2018; Rasmussen et al., 2019).

Livstilfredshed måles i undersøgelsen ved hjælp af spørgsmålet: "Hvad synes du om dit liv for tiden?". Spørgsmålet har følgende fire svarmuligheder: "Jeg er meget glad", "Jeg har det godt nok", "Jeg er ikke særlig glad" og "Jeg er slet ikke glad".

I en dansk kontekst finder *Skolebørnsundersøgelsen*, at 11 pct. af eleverne har lav livstilfredshed, 57 pct. har middelhøj livstilfredshed, og 32 pct. angiver, at de har høj livstilfredshed. De finder også, at en større andel af drenge har høj livstilfredshed, og at andelen af elever med høj livstilfredshed falder, i takt med at børnene bliver ældre (Rasmussen et al., 2019). *Børn og unge i Danmark* finder lignende resultater. 9 pct. har lav livstilfredshed, 51 pct. har middelhøj livstilfredshed, mens 40 pct. af de 11-19-årige har høj livstilfredshed (Ottosen et al., 2018). Begge undersøgelser finder også, at livstilfredshed varierer med både køn og især alder.

4.4 Krop

Temaet omkring krop er primært relevant i forbindelse med *Et lettere liv* i Helsingør Kommune. Krop og udseende er generelt væsentlige emner for unge. Blandt piger er idealet oftest en slank krop, mens det blandt drenge er en veltrænet og muskuløs krop. Disse idealer kan være svære at leve op til for nogle unge, og utilfredshed kan føre til en følelse af utilstrækkelighed på et tidspunkt i livet, hvor både kroppen og den unges personlige udvikling gennemgår store forandringer. Samtidig viser undersøgelser, at mange normalvægtige unge og særligt unge piger vurderer, at de burde tabe sig (Ottosen et al., 2018; Rasmussen et al., 2019). Der er således en uoverensstemmelse mellem faktisk vægt og opfattelse af egen krop, der i høj grad må formodes at hænge sammen med – til tider urealistiske – kropsidealer.

Eleverne spørges i denne undersøgelse til deres kropsopfattelse ved følgende spørgsmål: "Synes du, din krop er ...?" med følgende svarkategorier: "Jeg er tilfreds med min krop", "Jeg synes, jeg er for tynd", "Jeg synes, jeg er for tyk".

I en dansk kontekst finder *Børn og unge i Danmark*, at 14 pct. af 11-årige og 32 pct. af 15-årige synes, de er for tykke eller meget for tykke, og at piger oftere end drenge synes, de er for tykke (Ottosen et al., 2018). I *Skolebørnsundersøgelsen* finder man et markant højere niveau af børn og unge, som synes, de er for tykke eller meget for tykke. Blandt de 11-årige er det hver tredje pige (30 pct.), mens det næsten er hveranden 15-årige pige (47 pct.). Blandt drengene er der mellem 21 pct. og 24 pct., som synes, de er for tykke (Rasmussen et al., 2019). Resultaterne på nationalt niveau er altså ikke helt entydige. Begge undersøgelser finder dog en social skævhed, hvor en forholdsvis større andel af børn, der bor i familier med få socioøkonomiske ressourcer, er utilfreds med deres krop (Ottosen et al., 2018; Rasmussen et al., 2019).

4.5 Kost

Kost og måltidsvaner er ligeledes et tema, som har størst relevans for initiativet i Helsingør Kommune. Sund mad og gode måltidsvaner kan have stor betydning for børns sundhed og trivsel. Børn med regelmæssige måltidsvaner spiser oftere en sundere kost, og regelmæssige måltider har en positiv betydning for børn og unges trivsel, psykisk sundhed, familiefunktion,

læring og personlige udvikling (Rasmussen et al., 2019). For eksempel er et godt morgenmåltid en forudsætning for at have energi til at klare skoledagen (Schack-Nielsen et al., 2009).

Eleverne spørges i denne undersøgelse om deres kost- og måltidsvaner gennem følgende 4 spørgsmål: "Hvor ofte plejer du at drikke sodavand?", "Hvor ofte plejer du at spise fastfood?", "Hvor ofte plejer du at spise frugt eller grøntsager?" og "Hvor ofte plejer du at spise morgenmad?" med følgende svarmuligheder: "Hver dag", "Næsten hver dag", "Et par gange om ugen", "Én gang om ugen", "Mindre end en gang om ugen" og "Aldrig/meget sjældent".

I en dansk kontekst finder *Børn og unge i Danmark*, at 33 pct. af de 11-årige og 41 pct. af de 15-årige drikker sodavand flere gange om ugen. *Skolebørnsundersøgelsen* viser udelukkende, hvor mange elever der drikker sodavand hver dag. Blandt piger er det 5 pct. af både 11-, 13- og 15-årige, som drikker sodavand dagligt. Blandt drengene er der 7 pct. af 11-årige, 9 pct. af 13-årige og 10 pct. af de 15-årige. Derudover viser resultaterne i *Børn og unge i Danmark*, at 6 pct. af 11-årige og 14 pct. af 15-årige spiser fastfood flere gange om ugen.¹³

Hvad angår børn og unges indtag af frugt og grønt, finder *Skolebørnsundersøgelsen*, at 57 pct. af både de 11-årige drenge og piger spiser frugt og grønt dagligt, det gælder for 59 pct. af de 15-årige piger og 47 pct. af de 15-årige drenge (Rasmussen et al., 2019). *Børn og unge i Danmark* finder et højere niveau på tværs af aldersgrupperne, nemlig at 76 pct. spiser frugt og grønt hver dag, mens 20 pct. af 11-årige og 38 pct. af 15-årige ikke spiser frugt og grønt dagligt. Det er altså ikke helt entydigt, hvor mange børn og unge der dagligt spiser frugt og grønt i Danmark.

Endelig viser *Børn og Unge i Danmark*, at 5 pct. af 11-årige og 13 pct. af 15-årige normalt ikke spiser morgenmad (Ottosen et al., 2018). *Skolebørnsundersøgelsen* viser, at 14-15 pct. af 11-årige piger og drenge springer morgenmaden over mindst tre hverdage om ugen. Det gælder for 26-28 pct. af de 15-årige drenge og piger (Rasmussen et al., 2019).

4.6 Ensomhed

Ensomhed relaterer sig primært til +DIG initiativet i Lejre Kommune. Ensomhed kan defineres som en subjektiv, uønsket følelse, der opstår, når éns sociale relationer ikke lever op til éns sociale behov (Rasmussen et al., 2019). For de fleste er det et forbigående fænomen, men for en mindre gruppe børn og unge kan ensomheden være vedholdende og have vidtrækkende konsekvenser (Due et al., 2014). Undersøgelse af ensomhed blandt børn og unge har vist, at der er en sammenhæng mellem ensomhed og selvskadende adfærd, selvmordstanker, depression, angst, skolefravald, skolefravær samt lavere karakterer (Goosby et al., 2013; Rasmussen et al., 2019; Vanhalst et al., 2018).

Eleverne er i Trivselsundersøgelsen stillet spørgsmålet: "Føler du dig ensom?". De har haft mulighed for at svare "Ja, meget ofte", "Ja, ofte", "Ja, af og til" og "Nej".

I en dansk kontekst finder *Skolebørnsundersøgelsen*, at 6 pct. af 11-årige og 10 pct. af 13- og 15-årige piger føler sig ensomme ofte eller meget ofte, mens det gælder for 2-5 pct. af drengene (Rasmussen et al., 2019). I *Børn og unge i Danmark* finder man et lignende billede, nemlig at 4 pct. af 11-årige og 11 pct. af 15-årige piger føler sig ensomme ofte eller meget ofte, mens 3 pct. af de 11-årige og 7 pct. af 15-årige drenge føler sig ensomme ofte eller meget ofte

¹³ *Skolebørnsundersøgelsen* spørger ikke til elevernes indtag af fastfood.

(Hestbæk & Andreasen, 2018). Piger ser således ud til i markant større udstrækning end drenge at føle sig ensomme.

Derudover finder *Børn og unge i Danmark* i en særanalyse af ensomhed blandt unge, at relationen til familie og relationen til kammerater er to helt afgørende faktorer i forhold til udviklingen af ensomhed. Både konflikter med familien og konflikifulde sociale relationer bidrager til at forstærke ensomhedsfølelsen (Hestbæk & Andreasen, 2018). Set fra et professionelt synspunkt skal læreren eller pædagogen således have et særligt øje for de børn og unge, hvor et barn er eksponeret for konflikifulde relationer, ikke mindst hvis både familie- og kammeratskabsfæren er udsat.

5 Resultater fra Trivselsundersøgelsen

De to kommuner har haft hvert sit fokusområde. I Helsingør Kommune har der som nævnt været fokus på overvægt og trivsel, mens fokus i Lejre Kommune har relateret sig til ensomhed og trivsel. I dette kapitel beskrives de centrale resultater fra spørgeskemaundersøgelsen for de to kommuners fokusområder. Resultaterne vises separat for de to kommuner og forholdes så vidt muligt til resultater fra danske landsdækkende undersøgelser på området (jf. kapitel 4).

Resultaterne viser i hovedtræk, at både overvægt og ensomhed hænger tæt sammen med elevernes øvrige trivsel. Men hvor resultaterne i Helsingør Kommune viser en stærk social skævhed, hvor de børn, hvis familier er socialt udsatte, i større udstrækning ser sig selv som overvægtige, viser resultaterne i Lejre Kommune, at ensomhed i høj grad er sammenvævet med psykisk trivsel på tværs af social baggrund. Elever, som føler sig ensomme, oplever, at de har sværere ved at tale med både voksne og jævnaldrende, når de er kede af det. De oplever også i højere grad at blive drillet og/eller mobbet, og de går mindre til fritidsaktiviteter end deres jævnaldrende.

5.1 Helsingør Kommune

Udviklingen i Helsingør Kommunes initiativ med et mindre geografisk indsatsområde de sidste 2 år af initiativet afspejles i resultaterne for Trivselsundersøgelsen. Det vil sige, at resultaterne i det følgende er en sammenligning mellem tre skoler (indsatsskolen, som er Skolen ved Rønnebær Allé, over for de to sammenligningsskoler i skoledistriktet, Tibberupskolen og Nordvestskolen). I nogle tilfælde vil der også være afrapporteret resultater for den samlede gruppe af elever på de tre skoler samt grafer for udviklingen hen over de 3 år. I disse grafer vises Tibberupskolen ikke, da det på grund af de ændringer, der har været på skolen i projektperioden, ikke er muligt at sammenligne fra år til år.

Trivselsundersøgelsen viser, at eleverne på de tre skoler ligner hinanden meget, men alligevel er der nogle signifikante forskelle mellem skolerne. Trivselsundersøgelsen viser, at en større andel af elever på Nordvestskolen drikker sodavand og spiser fastfood mindst én gang om ugen end på de to andre skoler. Der er også en signifikant højere andel af elever på Nordvestskolen, som er blevet mobbet end på de to andre skoler. Disse forskelle peger i retning af, at elever på Nordvestskolen har nogle andre – mere usunde – kostvaner og et konfliktniveau, som man bør være opmærksom på. Disse problemer kalder ikke på enkeltstående indsatser, men er oplagte at bruge en CI-tilgang til løsning af. På Skolen ved Rønnebær Allé (indsatsskolen) er andelen af elever, som ligger uden for SDQ-normalområdet, signifikant højere end på de to andre skoler, hvilket vidner om, at en del af eleverne har det relativt vanskeligt følelsesmæssigt og socialt, hvilket muligvis bør være genstand for en nærmere undersøgelse.

Trivselsundersøgelsen finder desuden, at der er på Skolen ved Rønnebær Allé er en væsentlig forskel mellem de elever, som går i de særlige idrætsklasser, og de øvrige elever, som udgør majoriteten af eleverne på skolen. Det gælder både med hensyn til bevægelse og kost.

Fra 2018 til 2019 er der et fald i andelen af elever på skolen ved Rønnebær Allé, der spiser morgenmad dagligt. Selvom faldet ikke er signifikant, er det alligevel bemærkelsesværdigt, da det netop er i denne periode, at del-initiativet *SUND SKOLE* har haft en morgenmadsindsats på skolen. Der kan være flere forklaringer på dette fald. En del af forklaringen kan være, at eleverne ikke opfatter det udleverede måltid som morgenmad. Dels fordi det ligger i skoleregion,

dels fordi det ligger efter første lektion og dermed i højere grad blev betragtet af eleverne som formiddagsmad og ikke morgenmad. I forhold til at det er vigtigt at grundlægge sunde og regelmæssige måltidsvaner, mens man er barn og ung, kan det være bekymrende, hvis nogle elever sløjfer morgenmaden til fordel for et formiddagsmåltid og gør dette til en vane.

I forlængelse af Helsingør Kommunes særlige fokus på sundhed viser Trivselsundersøgelsen, at en femtedel af eleverne (20 pct.) på de tre skoler i Helsingør Kommune synes, at de er for tykke. Det er vanskeligt at sammenligne dette resultat med resultater på landsplan, fordi de to landsdækkende undersøgelser, vi sammenholder med, finder markant forskellige resultater. *Børn og unge i Danmark* finder, at en tredjedel af de 15-årige (32 pct.) synes, at de er for tykke, mens *Skolebørnsundersøgelsen* finder, at halvdelen af de 15-årige piger (47 pct.) og en fjerdedel af de 15-årige drenge (24 pct.) synes, at de er for tykke. Begge undersøgelser finder således et højere niveau end Trivselsundersøgelsen i Helsingør Kommune.

Analyserne viser yderligere et fald fra 2017-2019 i andelen af elever, der er tilfreds med deres krop, og en stigning i andelen af elever, der synes, at de er for tykke, en tendens, der ikke genfindes i *Skolebørnsundersøgelsen*.

5.1.1 Opfattelse af egen krop

Omdrejningspunktet i *Et lettere liv* har været at nedbringe andelen af overvægtige børn og unge. Tal fra Helsingør Kommunes egen database "Talkilden" viser, at 79 pct. af eleverne på alle klassetrin i skoleåret 2017/2018 er normalvægtige, 14 pct. er overvægtige, 4 pct. er svært overvægtige, og 2 pct. er undervægtige.¹⁴ Og andelen, der ikke er ikke normalvægtige,¹⁵ er steget fra skoleåret 2013/2014 til skoleåret 2017/2018 med 2,5 procentpoint (Talkilden, 2019).

I Trivselsundersøgelsen spørges der ind til, hvad eleverne synes om deres krop. Det viser således elevernes egen opfattelse af deres krop og er ikke et objektivi målt som fx BMI.¹⁶ Figur 5.1 viser, at lidt over halvdelen af eleverne (54 pct.) på de tre skoler er tilfreds med deres krop. En femtedel (20 pct.) synes, de er for tykke, mens kun få elever synes, de er for tynde (6 pct.). Figuren viser også, at omkring en femtedel (21 pct.) svarer "Ved ikke" på spørgsmålet, hvilket kan indikere, at mange elever ikke er afklaret i forhold til, hvordan de har det med deres krop. Antageligt synes disse elever nogle dage, at deres krop er passende, og andre dage, at de er for tykke eller for tynde.

Det er tankevækkende, at 79 pct. af eleverne objektivi set er normalvægtige (jf. BMI-tal fra Talkilden), mens kun 54 pct. af eleverne i Trivselsundersøgelsen jf. ovenfor svarer, at de er tilfredse med deres krop. Dette billede af uoverensstemmelse mellem faktisk vægt og opfattet vægt genfindes i *Skolebørnsundersøgelsen* og *Børn og unge i Danmark*.

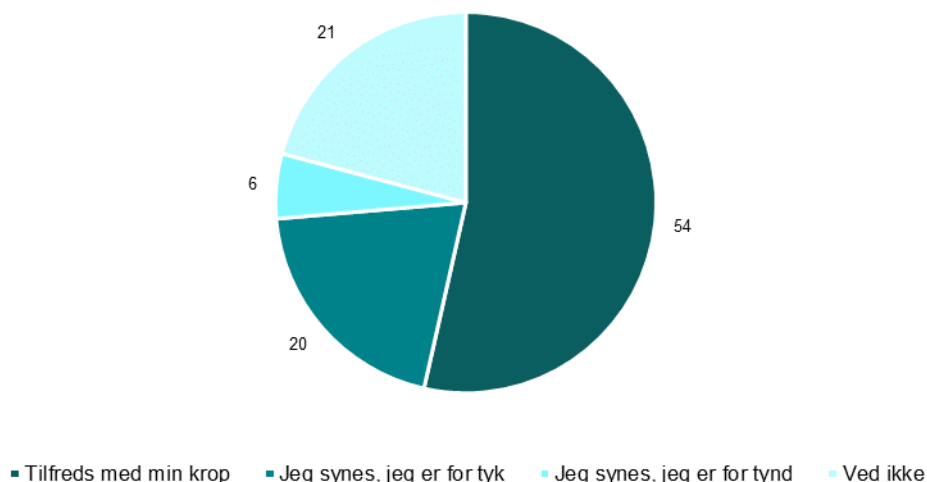
Fra 2017-2019 finder vi et fald på 6 procentpoint i andelen af elever, der er tilfreds med deres krop og en stigning på 7 procentpoint i andelen af elever, der synes, at de er for tykke. Dette er bemærkelsesværdigt, da en del af formålet med initiativet er at mindske andelen af overvægtige elever. Det skal dog samtidig pointeres, at ændringen opgøres på baggrund af elevernes opfattelse af deres krop og ikke en måling af deres BMI. *Skolebørnsundersøgelsen* undersøger også, om andelen af elever, der føler sig for tykke, ændrer sig over tid, men finder langt mindre udsving, end det er tilfældet på de tre skoler i Helsingør Kommune.

¹⁴ Tallene summer ikke til 100 pga. afrunding.

¹⁵ Gruppen af ikke normalvægtige elever dækker over elever, der er overvægtige, svært overvægtige eller undervægtige.

¹⁶ Det har i Trivselsundersøgelsen ikke været muligt at måle og veje eleverne, og derfor er det ikke muligt at beregne BMI.

Figur 5.1 Tilfredshed med egen krop blandt elever i 7., 8. og 9. klasse i Helsingør, 2019. Procent

Anm.: N = 945.

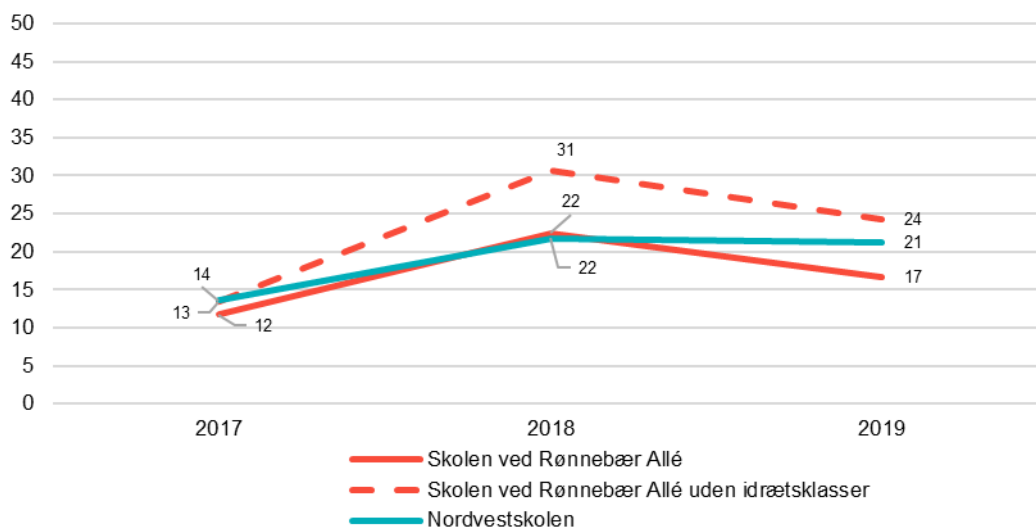
Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

Ser vi på skolerne enkeltvis i de 3 år, der er målt, viser Figur 5.2, at der på Nordvestskolen (sammenligningsskole) er en stigning fra 2017 til 2019 i andelen af elever, der synes, at de er for tykke. Denne stigning er signifikant. Figuren viser også, at der fra 2017 til 2018 har været en stigning i andelen af elever, der synes, at de er for tykke, på Skolen ved Rønnebær Allé (indsatsskolen), men at der efterfølgende fra 2018 til 2019 er sket et fald. Ændringen fra 2017 til 2018 er signifikant, mens faldet fra 2018 til 2019 er ikke signifikant, hvilket betyder, at vi for denne periode ikke kan afgøre, om der er tale om et reelt fald, eller om der er tale om tilfældigheder.

I Helsingør Kommune har man en særlig idrætslinje, målrettet elever med talent inden for idræt. Der er en særlig optagelsesprocedure for at komme ind i en af disse klasser, og derfor har eleverne i disse klasser et særligt engagement i forhold til sport og idræt. Undervisningen i idrætsklasserne indeholder bl.a. 1½ times morgentræning og individuel disciplintræning, hvilket betyder, at de er langt mere aktive end deres jævnaldrende. Idrætslinjen for udskolingen har til huse på Skolen ved Rønnebær Allé og adskiller sig ved at have en relativt lavere andel, der oplever sig selv for tykke. Den stiplede linje i Figur 5.2 viser andelen, som synes, de er for tykke, blandt de øvrige elever på Skolen ved Rønnebær Allé. I hele perioden er niveauet af elever, som synes, at de er for tykke, højere blandt de øvrige elever end på skolen samlet set – altså når idrætseleverne også er indregnet – hvilket vidner om, at idrætseleverne i højere grad er tilfredse med deres krop end de øvrige elever.

Skolen ved Rønnebær Allé er som nævnt tidligere indsatsskole i sidste del af initiativet under navnet *SUND SKOLE*. Der har været et øget fokus på kost og bevægelse i perioden 2018-2019 på skolen ved Rønnebær Allé, og der kan i samme periode konstateres et fald i andelen, der synes, at de er for tykke. Hvorvidt det er den øgede opmærksomhed på kost og bevægelse, som har haft en betydning for elevernes opfattelse af deres egen krop, er ikke muligt at afgøre i denne undersøgelse.

Figur 5.2 Andel af elever, der synes, at de er for tykke. Særskilt for skole og år, Helsingør. Procent.

Anm.: Skolen ved Rønnebær Allé i alt 2017 N = 274; 2018 N = 174; 2019 N = 270. Skolen ved Rønnebær Allé uden idrætsklasser 2017 N = 224; 2018 N = 111; N = 173. Nordvestskolen 2017 N = 243; 2018 N = 124; 2019 N = 119.

Beregningen i figuren er baseret på elever i 7. og 8. klasse. 9. classes elever er ikke inkluderet, da der kun eksisterer informationer om 9. classes elever i 2019.

Kilde: VIVEs trivselsundersøgelse.

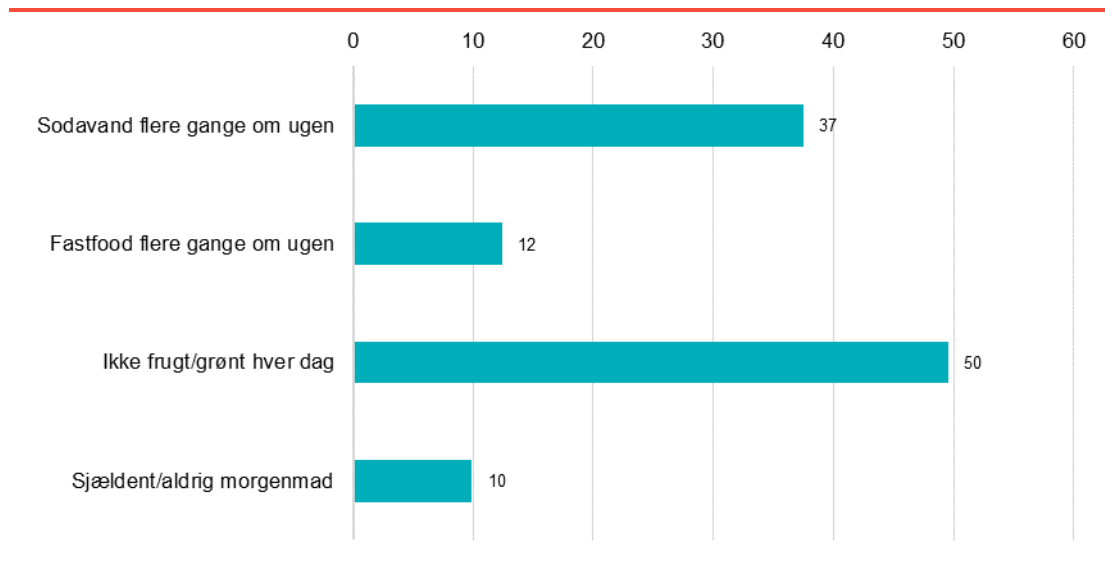
5.1.2 Kost – mad og måltider

Èt spor i *Et lettere liv/SUND SKOLE* fokuserer på kost gennem mad og måltidsvaner. Igennem hele initiativet er der blevet sat fokus på mad, sundhed og madvaner bl.a. via madpakkeprojekter, fællesspisning, madskole og høstfester.

I Trivselsundersøgelsen undersøges elevernes kost og måltidsvaner ved at spørge ind til elevernes indtag af forskellige kosttyper og morgenmadsvaner. Figur 5.3 viser andelen af elever på de tre skoler, der drikker sodavand flere gange om ugen, spiser fastfood flere gange om ugen, som ikke spiser frugt og grønt dagligt, og som normalt ikke spiser morgenmad målt i 2019.

For det første viser Figur 5.3, at 37 pct. af eleverne drikker sodavand flere gange om ugen, hvilket ikke adskiller sig nævneværdigt fra landsgennemsnittet (33-41 pct., jf. afsnit 4.4). For det andet, at 12 pct. af eleverne spiser fastfood flere gange om ugen, hvilket også er på niveau med landsgennemsnittet (6-14 pct., jf. afsnit 4.4). For det tredje, at 50 pct. af eleverne ikke spiser frugt og grønt hver dag. Til sammenligning fandt *Børn og unge i Danmark*, at 38 pct. af 15-årige ikke spiser frugt og grønt hver dag, hvilket er et lavere niveau end de tre skoler i Helsingør Kommune. For det fjerde viser Figur 5.3, at 10 pct. af eleverne på de tre skoler normalt ikke spiser morgenmad, hvilket er tilsvarende landsgennemsnittet (5-13 pct., jf. afsnit 4.4). De fire mål for kostvaner ændrer sig ikke signifikant i perioden. Man kan sige, at elevernes kost- og måltidsvaner samlet set på de tre skoler ikke ændrer sig over de 3 år, Trivselsundersøgelsen foregår.

Figur 5.3 Kostvaner blandt elever på de tre forsøgs- og sammenligningsskoler i Helsingør, 2019. Særskilt for kosttype. Procent.

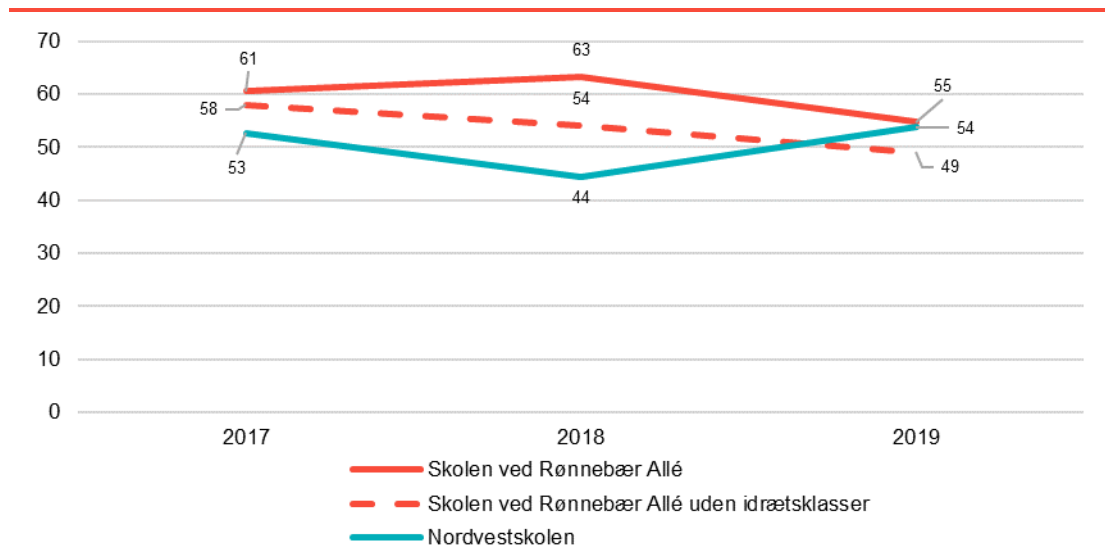
Anm.: N = 945.

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

Ser vi på, om der er forskel mellem tre skoler, finder vi, at en større andel af elever på Nordvestskolen drikker sodavand og spiser fastfood mindst én gang om ugen. 55 pct. af eleverne på Nordvestskolen drikker sodavand ugentligt. Det gælder 35 pct. af eleverne på Skolen ved Rønnebær Allé og 33 pct. af eleverne på Tibberupskolen. Andelen er højere alle 3 år på Nordvestskolen, men forskellen er kun signifikant i 2019. Derudover spiser 22 pct. af eleverne på Nordvestskolen fastfood ugentligt. Det gælder 13 pct. af eleverne på Skolen ved Rønnebær Allé og 8 pct. af eleverne på Tibberupskolen. Andelen, der spiser fastfood mindst én gang om ugen, er højere alle 3 år på Nordvestskolen, men forskellen er kun signifikant i 2019. Billedet er det samme, selvom eleverne i idrætsklasserne udelades, og vi kun sammenholder de øvrige elever på Skolen ved Rønnebær Allé med elever på Nordvestskolen og Tibberupskolen. Det vil sige, at en signifikant højere andel af eleverne på Nordvestskolen drikker sodavand og spiser fastfood end de øvrige elever på Skolen ved Rønnebær Allé. På baggrund af at *SUND SKOLE* har haft en morgenmadsindsats på Skolen ved Rønnebær Allé, hvor der er blevet tilbudt gratis morgenmad til eleverne, er det relevant at undersøge, om der lokalt er sket en ændring af elevers morgenmadsvaner. I det følgende undersøger vi derfor, om der er ændringer over tid i elevernes morgenmadsvaner på de enkelte skoler.

Figur 5.4 viser, at der er relativt flest elever på Skolen ved Rønnebær Allé, der spiser morgenmad dagligt. Det er især elever i idrætsklasserne, som spiser morgenmad dagligt og dermed trækker gennemsnittet op. Beregnes resultater for skolen ved Rønnebær Allé uden idrætsklasserne, viser den stiplede linje i Figur 5.4, at de øvrige elever på Skolen ved Rønnebær Allé ligger på lavere niveau. Andelen med daglig morgenmad på Skolen ved Rønnebær Allé falder fra 2018 til 2019 med 8 procentpoint (fra 63 pct. til 55 pct.). Faldet er ikke signifikant, men er alligevel bemærkelsesværdigt, da det netop er i denne periode, at *SUND SKOLE* har haft morgenmadsindsats på skolen.

Figur 5.4 Andel af elever, der spiser morgenmad hver dag. Særskilt for skole og år, Helsingør. Procent.

Anm.: Skolen ved Rønnebær Allé i alt 2017 N = 274; 2018 N = 174; 2019 N = 270. Skolen ved Rønnebær Allé uden idrætsklasser 2017 N = 224; 2018 N = 111; 2019 N = 173; Nordvestskolen 2017 N = 243; 2018 N = 124; 2019 N = 119.

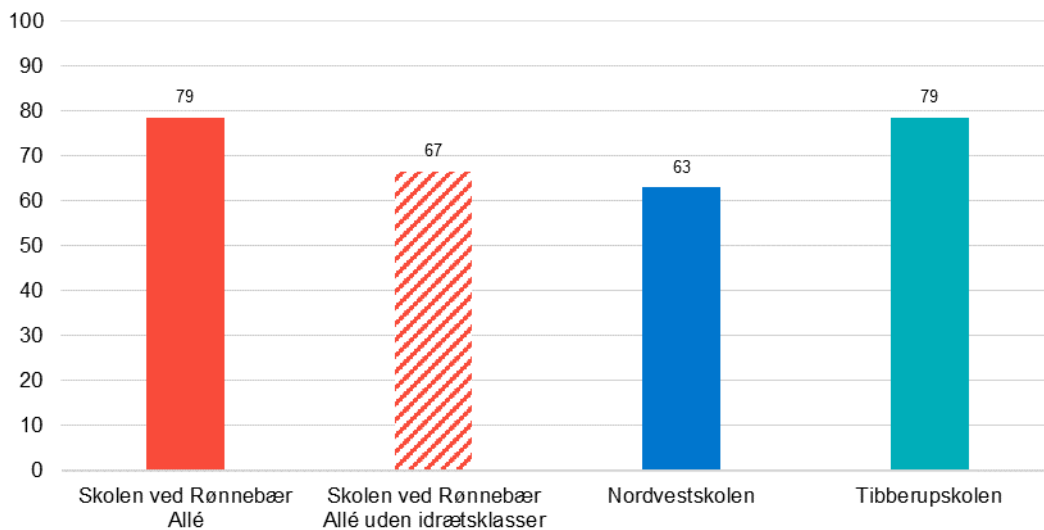
Beregningen i figuren er baseret på elever i 7. og 8. klasse. 9. classes elever er ikke inkluderet, da der kun eksisterer informationer om 9. classes elever i 2019.

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

5.1.3 Bevægelse og aktivitet i fritiden

Bevægelse er et andet spor i *Et lettere liv/SUND SKOLE* og omfanget af elevernes bevægelse måles gennem sportsaktiviteter i fritiden. De fleste af eleverne på de tre skoler går til sportsaktiviteter mindst én gang om ugen. Figur 5.5 viser, at 79 pct. af eleverne på Skolen ved Rønnebær Allé går til sportsaktiviteter ugentligt. Eleverne i idrætsklasser adskiller sig markant fra de øvrige elever på skolen med hensyn til bevægelse, idet det er en betingelse for at blive optaget på idrætlinjen, at man dyrker idræt på højt plan. Hvis vi ser bort fra denne gruppe af elever, viser den skraverede søjle i Figur 5.5 andelen af elever i de øvrige klasser, som går til sportsaktiviteter mindst én gang om ugen. Her viser det sig, at 67 pct. går til sportsaktiviteter mindst én gang om ugen. På Nordvestskolen er det 63 pct., som går til sport ugentligt, mens 79 pct. af eleverne på Tibberupskolen går til sport ugentligt. Andelen af elever, der går til sport mindst én gang om ugen, ændrer sig ikke signifikant i de 3 år, der måles.

Figur 5.5 Andel elever, der ugentligt går til sportsaktiviteter på tre skoler i Helsingør, 2019. Sætskilt for skole. Procent.

Anm.: Skolen ved Rønnebær Allé i alt 2019 N = 270; Skolen ved Rønnebær Allé uden idrætsklasser 2019 N = 173; Nordvestskolen 2019 N = 119; Tibberupskolen N = 305.

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

5.1.4 Positive relationer og fællesskaber

Det tredje spor i *Et lettere liv* fokuserer på trivsel i sociale relationer. Hvis børn og unge har konfliktfyldte relationer, kan det ofte være en indikation på mistrivsel. I 2019 er 4 pct. af eleverne på de tre skoler blevet mobbet i løbet af de sidste 6 måneder, hvilket er et lavere niveau end på landsplan (9-10 pct., jf. afsnit 4.2). 3 pct. af eleverne på skolen ved Rønnebær Allé og 4 pct. af eleverne på Tibberupskolen er blevet mobbet i 2019. Dette niveau ændres ikke signifikant i undersøgelsesperioden. Nordvestskolen adskiller sig ved i alle 3 år at have en større andel af elever, der føler sig mobbet end på de to andre skoler. I 2017 og 2018 blev 6 pct. af eleverne på Nordvestskolen mobbet. I 2019 steg dette til 11 pct. (figur ikke vist). Hvad baggrunden for denne stigning er, har vi ikke belæg for at udtale os om i denne type undersøgelse.

13 pct. af eleverne på de tre skoler er i 2019 blevet drillet i et omfang, så de er blevet kede af det i løbet af de sidste 6 måneder, hvilket er samme niveau som de foregående år. Der er ikke signifikant forskel mellem skolerne (figur ikke vist). Når man fx er blevet drillet, eller hvis der er andre ting, man er ked af, er det godt at have nogen, man kan betro sig til. Langt de fleste elever på de tre skoler oplever at have nogen at tale med, når de er kede af det. 84 pct. af eleverne har meget nemt eller nemt ved at tale fortroligt med mindst en af deres forældre, hvilket er et lidt lavere niveau, end man finder i *Skolebørnsundersøgelsen*, men et højere niveau, end man finder i *Børn og unge i Danmark* (jf. afsnit 4.2); 33 pct. af eleverne på de tre skoler har meget nemt eller nemt ved at tale fortroligt med en voksen på deres skole, og 77 pct. af eleverne på de tre skoler har meget nemt eller nemt ved at tale fortroligt med deres venner. Vi finder ikke signifikante forskelle mellem skolerne i nogen af de 3 år, Trivselsundersøgelsen løber, hvilket betyder, at eleverne i lige stor udstrækning på de tre skoler oplever at have nogen, de kan betro sig til.

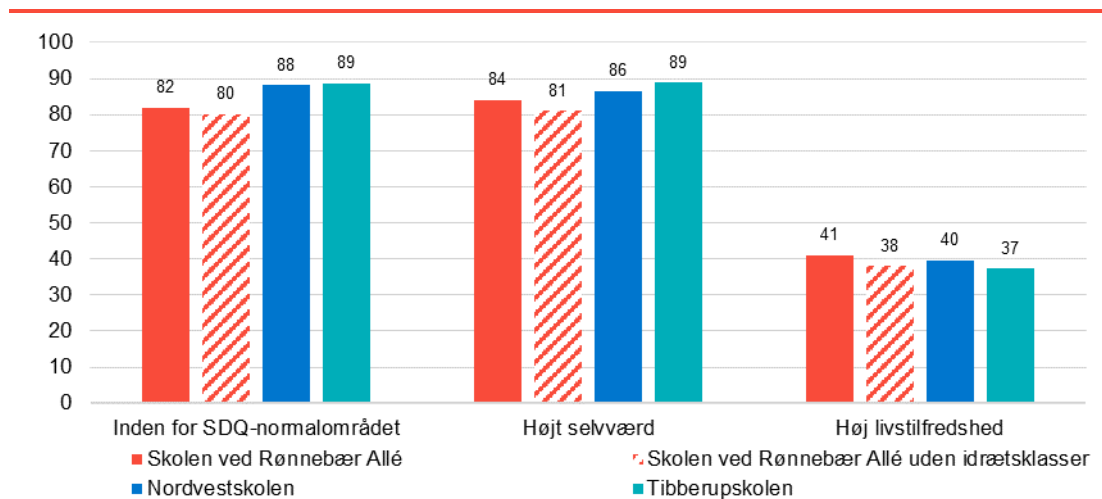
5.1.5 Psykisk trivsel

At indgå i positive relationer og fællesskaber hænger i vid udstrækning sammen med psykisk trivsel. Det første aspekt af psykisk trivsel, vi undersøger, er socio-emotionel trivsel. Figur 5.6 viser andelen af elever, der ligger inden for SDQ-normalområdet på hver af de tre skoler i 2019. Blandt eleverne på Skolen ved Rønnebær Allé finder vi den laveste andel elever inden for normalområdet med hensyn til socio-emotionel trivsel. 82 pct. af alle elever og 80 pct. blandt elever, der ikke går i en idrætsklasse, ligger inden for SDQ-normalområdet. Det betyder samtidig, at Skolen ved Rønnebær Allé er den skole, hvor den største andel af eleverne har indikation på socio-emotionelle problemer (hhv. 18 og 20 pct. ligger uden for normalområdet på SDQ-målet)¹⁷. 88 pct. af eleverne på Nordvestskolen og 89 pct. af eleverne på Tibberupskolen ligger inden for SDQ-normalområdet. Elever på Nordvestskolen og Tibberupskolen ligger således på niveau med, hvad man finder på landsplan (89 pct., jf. afsnit 4.1.1), mens eleverne på Skolen ved Rønnebær Allé ligger på et signifikant lavere niveau. I perioden falder andelen af alle elever på Skolen ved Rønnebær Alle, som ligger inden for normalområdet, fra 87 pct. til 82 pct. i 2019, ændringen er dog ikke signifikant.

Det andet aspekt af psykisk trivsel, vi undersøger, er selvværd. Her viser det sig, at 84 pct. af eleverne på skolen ved Rønnebær Allé i 2019 har højt selvværd (81 pct. blandt elever, der ikke går i en idrætsklasse). Det gælder for 86 pct. af eleverne på Nordvestskolen og 89 pct. af eleverne på Tibberupskolen.

Det tredje aspekt af psykisk trivsel, vi undersøger, er livstilfredshed. Figur 5.7 viser, at 41 pct. af eleverne på Skolen ved Rønnebær Allé har høj livstilfredshed (38 pct. blandt elever, der ikke går i idrætsklasser). Det gælder for 40 pct. af eleverne på Nordvestskolen og 37 pct. af eleverne på Tibberupskolen, altså stort set det samme leje med små variationer. *Børn og unge i Danmark* finder samme niveau (40 pct.), mens *Skolebørnsundersøgelsen* finder, at 32 pct. af elever generelt har høj livstilfredshed, altså er en mindre andel end på de tre skoler i Helsingør Kommune.

Figur 5.6 Andel af elever med socio-emotionel trivsel inden for normalområdet (målt med SDQ), højt selvværd og høj livstilfredshed, Helsingør 2019. Procent.

Anm.: SDQ-besvarelser: Skolen ved Rønnebær Allé i alt 2019 N = 270; Skolen ved Rønnebær Allé uden idrætsklasser 2019 N = 203; Nordvestskolen 2019 N = 119; Tibberupskolen N = 305. Selvværd: Skolen ved Rønnebær Allé i alt 2019 N = 244; Skolen ved Rønnebær Allé uden idrætsklasser 2019 N = 201; Nordvestskolen 2019 N = 109; Tibberupskolen N = 282. Livstilfredshed: Skolen ved Rønnebær Allé i alt 2019 N = 270; Skolen ved Rønnebær Allé uden idrætsklasser 2019 N = 194; Nordvestskolen 2019 N = 119; Tibberupskolen N = 305.

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

¹⁷ Det er ikke muligt på skoleniveau at vise elever opdelt i "gråzoneområdet" og "uden for normalområdet", da der er for få elever i nogle af grupperne.

5.1.6 At se sig selv som for tyk

Flere af de trivselsfaktorer, som er beskrevet ovenfor, hænger i vid udstrækning sammen. I det følgende undersøges det, hvilke faktorer der hænger sammen med, at eleverne synes, at de er for tykke. Til dette formål benyttes en logistiske regressionsanalyse, som er i stand til at tage hensyn til flere forskellige forhold samtidig og samtidig vise, hvilken sammenhængskraft der er, dvs. hvor meget de forskellige forhold betyder. Resultaterne er vist som procent. Tabel 5.1 viser således, at piger har 95 pct. højere risiko end drenge for at synes, at de er for tykke. Derudover viser analysen, at elever, hvis mor er uden arbejde, har 90 pct. større risiko for at synes, at han eller hun er for tyk, og elever, hvis far er uden arbejde, har 128 pct. større risiko. Dertil kommer, at elever, som ikke bor i kernefamilier, har 67 pct. højere risiko. At vi finder en tydelig social skævhed i elevernes oplevelse af egen krop, stemmer overens med, hvad både *Skolebørnsundersøgelsen* og *Børn og unge i Danmark* finder.

I relation til kost viser Tabel 5.1, at de elever, der ikke spiser morgenmad dagligt, har 72 pct. højere risiko for at synes, at de er for tykke, end de elever, der spiser morgenmad dagligt. Imidlertid viser det sig også (ikke vist i tabellen), at elevernes indtag af frugt og grønt (eller mangel på samme) samt af sodavand og fastfood ikke har indflydelse på, om eleverne synes, de er for tykke, når der tages højde for andre faktorer.

Tabel 5.1 viser også, at der er en række faktorer, som virker beskyttende i forhold til, om eleven synes, at han eller hun er for tyk. De elever, der har høj livstilfredshed (svarede "Jeg er meget glad"), har 51 pct. mindre risiko for at synes, at de er for tykke, sammenholdt med elever, der ikke har høj livstilfredshed. Elever, der har højt selvværd, har 50 pct. mindre risiko for at synes, at de er for tykke, sammenlignet med de elever, der ikke har højt selvværd.

Det er vigtigt at understrege, at der ikke er tale om en kausalanalyse, hvilket vil sige, at man ikke kan slutte, at eksempelvis høj livstilfredshed i sig selv leder til, at man i mindre grad synes, at man er for tyk. Vi kan blot konstatere, at der er en statistisk sammenhæng mellem de to faktorer, også når andre faktorer indregnes i modellen. Overordnet set er der et budskab om en stærk social skævhed i kropsopfattelse, hvor de børn, hvis familier er socialt udsatte, i større udstrækning ser sig selv som overvægtige, og at de har en kostadfærd, der kunne bidrage til overvægt. I den forstand er det helt oplagt med et initiativ som *Et lettere liv/SUND SKOLE*. Og der er et budskab om, at børn i psykisk trivsel relativt sjældnere oplever sig selv som overvægtige.

Tabel 5.1 Sandsynligheden for at synes, at man er for tyk, elever i Helsingør. 2019. Procent.

	Øget sandsynlighed	Mindre sandsynlighed
Far er ikke i job	128	
Pige	95	
Mor er ikke i job	90	
Spiser ikke morgenmad dagligt	72	
Bor ikke i kernefamilie	67	
Høj livstilfredshed		51
Højt selvværd		50
Observationer	935	

Anm.: Tabellen er baseret på en logistisk regression og viser omregnede odds ratio til procent. I modellen er der kontrolleret for følgende faktorer, som alle er insignifikante, og som derfor ikke er vist i tabellen: Klassetrin (alder), Spiser frugt og grønt dagligt, Drikker sodavand flere gange ugentligt, Spiser fastfood flere gange ugentligt, Føler sig ensom, Går til fritidsaktiviteter ugentligt, Synes der er mange muligheder i fritiden der, hvor de bor, Inden for SDQ-normalområdet, Er blevet mobbet, Er blevet drillet, Har meget nemt/nemt ved at tale fortroligt med mor, Har meget nemt/nemt ved at tale fortroligt med far, Har meget nemt/nemt ved at tale fortroligt med venner, Har meget nemt/nemt ved at tale fortroligt med voksne på skolen og Sprog (dansk).

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

5.2 Lejre Kommune

I Lejre Kommune har man haft fokus på at højne børn og unges trivsel gennem fem spor:

1. At styrke relationer i den tidlige barndom, herunder forebyggelse og tidlig opsporing af mistrivsel
2. At etablere inkluderende fritidsaktiviteter via foreninger, erhvervsliv og civilsamfund
3. At øge trivsel i institutioner, skoler og klubber med fælles fokus på fælles børnesyn og fælles indsats
4. At inddrage unge i alle dele af initiativet gennem del-initiativet 'Unge viser vej'
5. At mobilisere 'ekstra hænder' – frivillige, lokalsamfundene, foreninger, private erhvervsdrivende etc.

Gennem dette brede fokus har det således været hensigten at hæve trivslen for børn generelt i kommunen og dermed også for børn og unge, der i en kortere eller længere periode oplever at være ensomme. Trivselsundersøgelsen føder primært viden ind i initiativets tredje spor ved at måle udviklingen i børn og unges trivsel over tid. Resultaterne vises i bivariate beskrivelser, hvor de elever, som føler sig ensomme, sammenholdes med de elever, som ikke føler sig ensomme. I nogle tilfælde vil der også være afrapporteret resultater for den samlede gruppe af elever samt grafer for udviklingen hen over de 3 år, undersøgelsen har forløbet. Afslutningsvis rundes resultatafsnittet for Lejre Kommune af med en analyse af, hvilke faktorer fra Trivselsundersøgelsen der har sammenhæng med, at elever føler sig ensomme. Til dette formål anvendes en logistisk regressionsanalyse.

Resultaterne viser for det første, at eleverne i Lejre Kommune ligner børn og unge i resten af landet med hensyn til ensomhed. I Lejre Kommune er 4 pct. af eleverne ensomme meget ofte eller ofte. Dette billede er det samme i de 3 år, undersøgelsen gennemføres. Til sammenligning finder de to nationale undersøgelser, at 2-11 pct. af 11- og 15-årige drenge og piger føler sig ensomme meget ofte eller ofte, og at ensomhedsfølelsen stiger med stigende alder i teenage-årene. Resultaterne fra Trivselsundersøgelsen viser desuden, at der er stor forskel mellem ensomme og ikke-ensomme elevers trivsel og aktiviteter. For det første går en mindre andel af ensomme elever til fritidsaktiviteter. For det andet er ensomme elever udfordret på sociale relationer. Dels har de vanskeligere ved at kunne tale fortroligt med både deres forældre, voksne på skolen og deres venner, hvis de er kede af det. Og dels oplever de i højere grad at blive drillet og mobbet end deres jævnaldrende. For det tredje viser resultaterne, at ensomme elever har markant lavere psykisk trivsel i form af lavere socio-emotionel trivsel, lavere selvværd og lavere livstilfredshed.

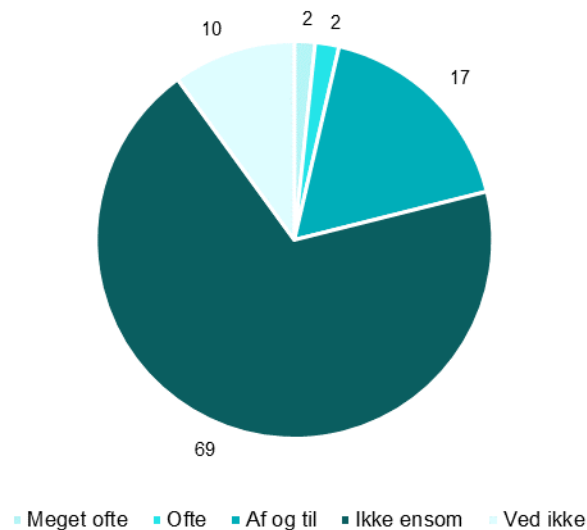
Resultaterne viser ydermere, at alene det at føle sig ensom af og til har en negativ betydning for trivslen. Det gælder både i forhold til psykisk trivsel og sociale relationer. Endelig viser resultaterne, at selvom flere af disse faktorer er tæt sammenvævede, har de alligevel hver især sammenhæng med ensomhed, når der samtidig kontrolleres for andre faktorer. Mobning er den faktor, som har den stærkeste sammenhæng med oplevelsen af ensomhed. Dette stemmer overens med resultaterne i *Børn og unge i Danmark*, som netop fandt, at konflikter både med familien og jævnaldrende bidrager til at forstærke ensomhedsfølelsen. Der er således indikation på, at lærere og pædagoger bør have særligt fokus på forebyggelse af mobning for at fremme trivslen.

5.2.1 Ensomhed

Ofte når ensomhed undersøges ved hjælp af spørgeskemaundersøgelser, anvendes en opdeling, hvor individer, som føler sig ensomme "ofte" eller "meget ofte", grupperes sammen. Det er også den opdeling, vi benytter i de bivariate analyser.

Blandt eleverne i 5.-8. klasse i Lejre Kommune svarer langt de fleste, at de ikke føler sig ensomme. Figur 5.7 viser, at i 2019 var 69 pct. af eleverne ikke ensomme. 17 pct. svarer, at de føler sig ensomme af og til, 2 pct. føler sig ensomme ofte og 2 pct. meget ofte. 10 pct. af eleverne svarer "ved ikke" på spørgsmålet. Denne fordeling ændrer sig ikke signifikant i de 3 år, undersøgelsen gennemføres. Det er således til stadighed en lille andel på 4 pct. af eleverne i Lejre Kommune, som føler sig ensomme meget ofte eller ofte. Dette niveau ligner landsgennemsnittet (2-11 pct., jf. afsnit 4.6).

Figur 5.7 Fordeling af elever i 5.-8. klasse i forhold til ensomhed i 2019, Lejre. Procent.

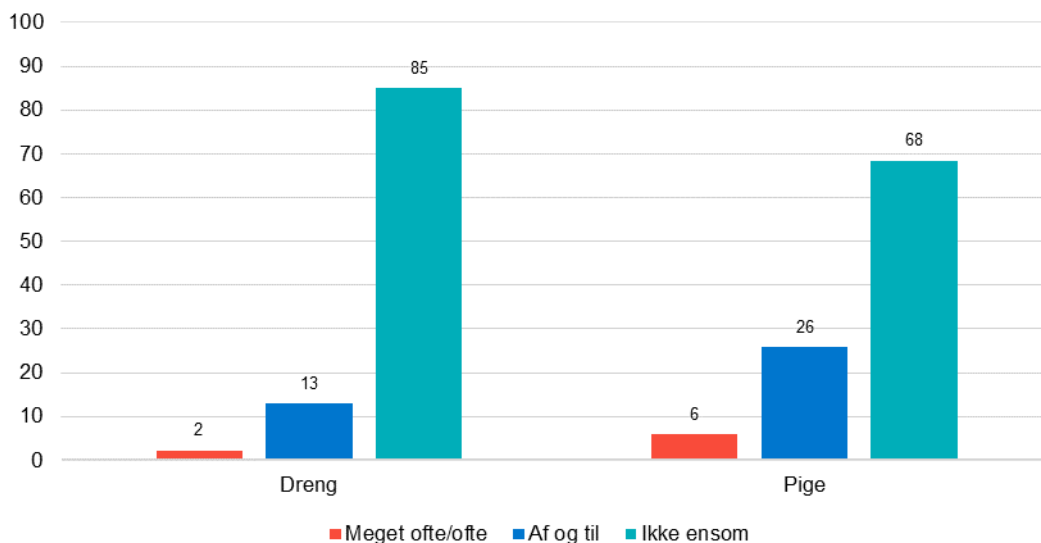

Anm.: N = 1.129.

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

Generelt viser undersøgelser, at en større andel af piger end drenge føler sig ensomme. Figur 5.8 viser, hvordan ensomhed fordeler sig blandt drenge og piger i Lejre Kommune i 2019. 6 pct. af pigerne og 2 pct. af drengene føler sig ensomme meget ofte eller ofte. 26 pct. af pigerne føler sig ensomme af og til, mens det gælder for det 13 pct. af drengene. Der er således tydeligt, at der også i Lejre Kommune er en større andel af piger, der føler sig ensomme, end drenge.

Figur 5.8 Ensomhed blandt elever i Lejre Kommune, 2019. Særskilt for køn. Procent.

Note: Ensom meget ofte/ofte N = 41; Ensom af og til N = 197; Ikke ensom N = 778.

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

5.2.2 Fritidsliv blandt skoleelever i Lejre Kommune

I Lejre Kommune går langt de fleste elever – 79 pct. – til aktiviteter i fritiden mindst én gang om ugen. 8 pct. går til aktiviteter somme tider¹⁸, mens 9 pct. ikke går til aktiviteter i deres fritid i 2019. De sidste 4 pct. har svaret "ved ikke" (ikke vist). Dette billede ændrer sig *ikke* signifikant i de 3 år, undersøgelsen forløber.

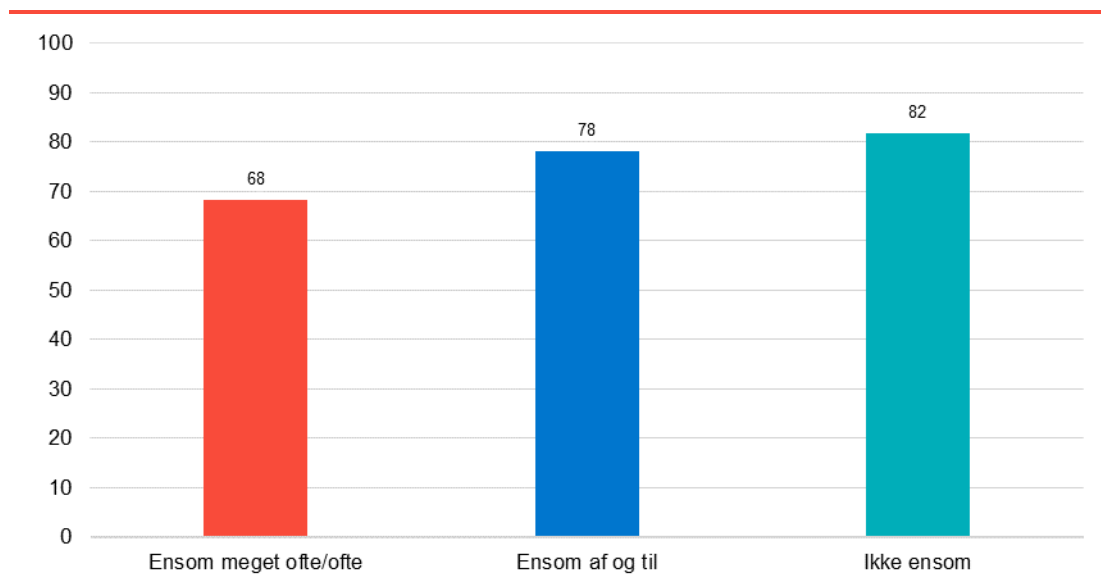
Blandt de elever, der går til fritidsaktiviteter, går nogle udelukkende til sportsaktiviteter (72 pct.), andre går udelukkende til andre aktiviteter som fx rollespil, musik, drama eller sprog (5 pct.), mens næsten en fjerdedel går til begge typer af aktiviteter (23 pct.) (figur ikke vist).

Blandt børn, der ugentligt går til fritidsaktiviteter, er der færre, som føler sig ensomme. Figur 5.9 viser, at 68 pct. af de elever, der føler sig ensomme, meget ofte eller ofte går til fritidsaktiviteter ugentligt i 2019. Det gælder for 78 pct. af de elever, der føler sig ensomme af og til, og 82 pct. af de elever, som ikke føler sig ensomme.

Over tid fra 2017 til 2019 er der et fald i andelen af de mest ensomme elever, som går til fritidsaktiviteter. I 2017 havde 81 pct. af dem, som føler sig ensomme meget ofte eller ofte, ugentlige fritidsaktiviteter. Det falder til 61 pct. i 2018 og stiger efterfølgende i 2019 til 68 pct. Faldet fra 2017 til 2018 er signifikant, hvilket betyder, at færre blandt de mest ensomme elever gik til fritidsaktiviteter ugentligt (figur ikke vist).

¹⁸ Sommetider dækker over svarmulighederne "1-3 gang om måneden" og "Sjældnere".

Figur 5.9 Andel elever, der ugentligt går til fritidsaktiviteter i Lejre Kommune 2019. Særskilt for graden af ensomhed. Procent.

Anm.: Ensom meget ofte/ofte N = 41; Ensom af og til N = 197; Ikke ensom N = 778.

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

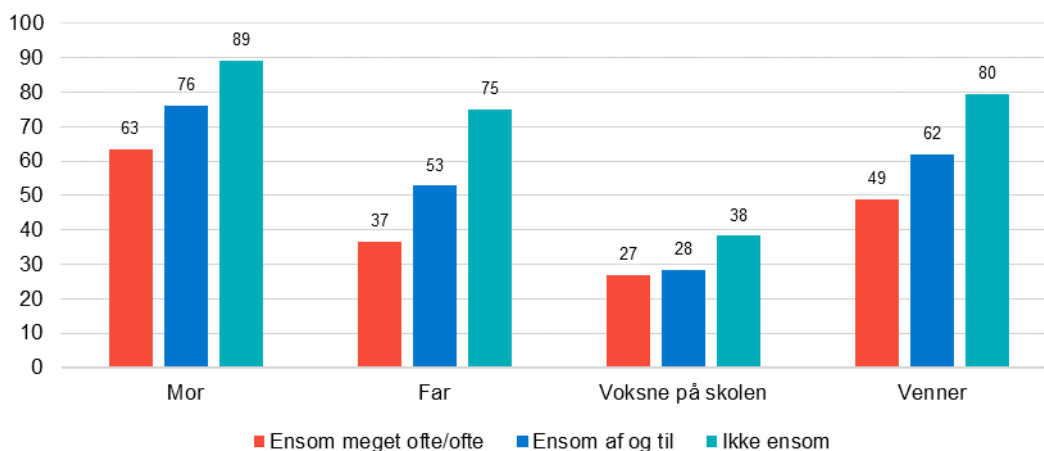
5.2.3 Sociale relationer blandt elever i Lejre

+DIG i Lejre Kommune har haft et stort fokus på sociale relationer og deltagelse i positive fællesskaber, fremmet af bl.a. aktiviteter som fx ungebussen, der tog rundt på skoler for at starte en dialog med de ældste skoleelever om ensomhed, trivsel og fællesskaber.

Trivselsundersøgelsen viser, at 89 pct. af eleverne i 2019 har meget nemt eller nemt ved at tale fortroligt med mindst én af deres forældre. Billedet ændrer sig ikke over de 3 år, vi undersøger (figur ikke vist). Dette ligger nogenlunde i tråd med de nationale tal. *Skolebørnsundersøgelsen* finder 90 pct., mens *Børn og unge i Danmark* finder, at 75 pct. af de 11-årige og 81 pct. af de 15-årige har nemt eller meget nemt ved at tale fortroligt med mindst én af sine forældre.

I relation til fortrolighed viser sig der en forskel mellem ensomme og ikke-ensomme elever. Figur 5.10 viser, at 89 pct. af ikke-ensomme elever har nemt eller meget nemt ved at tale fortroligt med deres mor og 75 pct. har nemt eller meget nemt ved at tale fortroligt med deres far. Det gælder for en mindre andel af både de elever som føler sig ensomme af og til (hhv. 76 pct. og 53 pct.) og de elever som føler sig ensomme ofte eller meget ofte (hhv. 63 pct. og 37 pct.). Der er altså en tæt sammenhæng mellem forældrerelationen og oplevet ensomhed – men det viser sig også at gælde for relationen mellem lærer og elev. Således viser Figur 5.10, at relativt flere af de ikke-ensomme elever har meget nemt eller nemt ved at tale fortroligt med voksen på deres skole (38 pct.) end de elever, der føler sig ensomme af og til (28 pct.), og elever, der føler sig ensomme meget ofte eller ofte (27 pct.).

Figur 5.10 Andel af elever, der har meget nemt eller nemt ved at tale fortroligt med mor, far, voksne på skolen og venner blandt elever i Lejre 2019. Procent.

Anm.: Ensom meget ofte/ofte N = 41; Ensom af og til N = 197; ikke ensom N = 778.

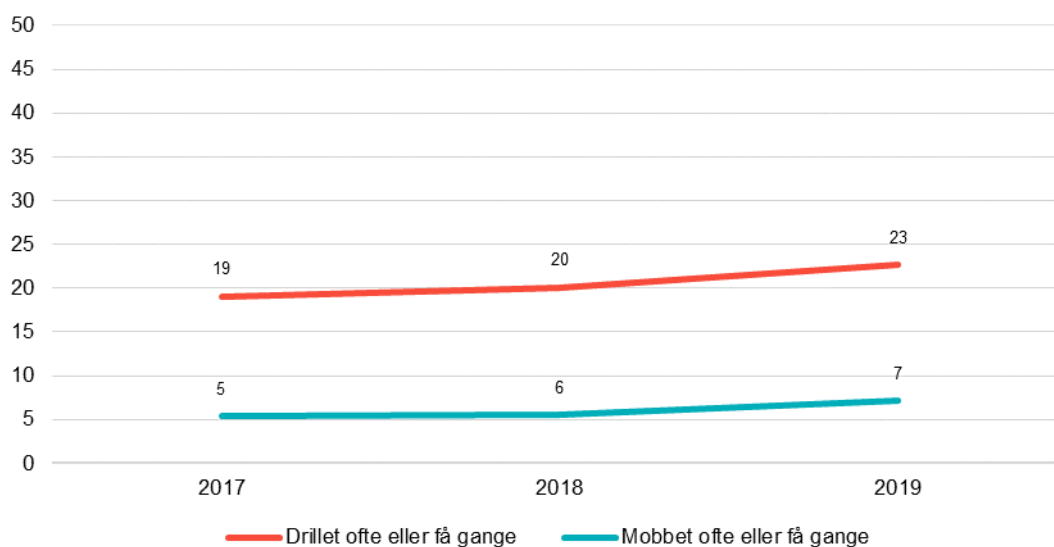
Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

Ensomhed og fortrolighed viser sig altså at være tæt forbundne. Vender vi blikket mod elevernes relationer til jævnaldrende, viser Figur 5.10, at 49 pct. af de elever, der føler sig ensomme meget ofte eller ofte, har meget nemt eller nemt ved at tale fortroligt med deres venner. Blandt elever, der føler sig ensomme af og til, gælder det for 62 pct., og blandt ikke-ensomme elever er det 80 pct., som synes, det er nemt eller meget nemt at tale fortroligt med deres venner.

Nogle elever oplever at bliver drillet så meget, at de bliver kede af det eller ligefrem føler sig mobbet. Figur 5.11 viser, at det i 2019 er 23 pct. af alle elever i Lejre Kommune, som er blevet drillet i et omfang, så de er blevet kede af det, og 7 pct. er blevet mobbet i løbet af det sidste halve år. Hen over de tre målinger har der været en mindre stigning i andelen af elever, der bliver drillet fra 19 pct. til 23 pct. (denne stigning er dog ikke signifikant). Ligeledes er stigningen i mobning fra 5 pct. i 2017 til 7 pct. i 2019 heller ikke signifikant.

Blandt de elever, der bliver mobbet eller drillet i et omfang, så de bliver kede af det, er der en tendens til, at en større andel føler sig ensomme meget ofte eller ofte (figur ikke vist).

Figur 5.11 Elever, som ofte eller få gange er blevet drillet eller mobbet i Lejre Kommune. Særskilt for år. Procent.

Note: Mobbet 2017 N = 1.084; mobbet 2018 N = 1.085; mobbet 2019 N = 1.035; drillet 2017 N = 1.067; drillet 2018 N = 1.057; drillet 2019 N = 993.

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

5.2.4 Psykisk trivsel blandt elever i Lejre

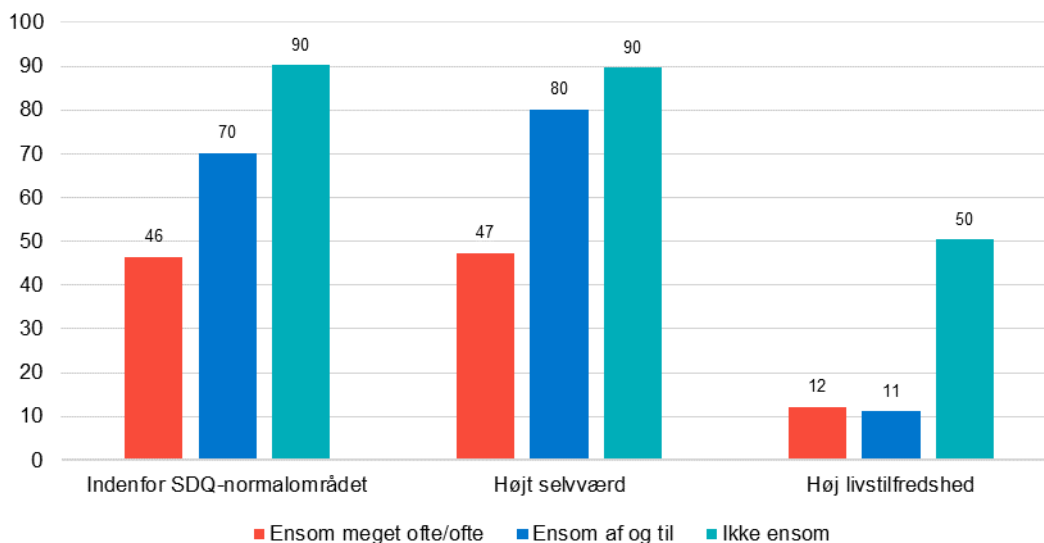
I det følgende undersøges den psykiske trivsel blandt elever, der er ensomme, og elever, der ikke er ensomme.

Figur 5.12 viser elevers SDQ-score i 2019. Blandt de elever, som føler sig ensomme meget ofte eller ofte, finder vi den mindste andel af elever, som ligger inden for normalområdet med hensyn til socio-emotionel trivsel (46 pct.). 70 pct. af de elever, som føler sig ensomme af og til, ligger i normalområdet, og 90 pct. af ikke-ensomme elever ligger inden for normalområdet. Figur 5.12 viser endvidere, hvor stor en andel af eleverne, som har højt selvværd. 90 pct. af ikke-ensomme elever har højt selvværd. Det gælder for 80 pct. af de elever, der føler sig ensomme af og til, mens under halvdelen (47 pct.) af de elever, der føler sig ensomme meget ofte eller ofte, har højt selvværd. Endelig viser Figur 5.12, at 77 pct. af ikke-ensomme unge har høj livstilfredshed.¹⁹ Livstilfredsheden falder dramatisk, når vi ser på ensomme elever. 19 pct. af de elever, der føler sig ensomme af og til, har høj livstilfredshed, og 12 pct. af de elever, der føler sig ensomme meget ofte eller ofte, har høj livstilfredshed.

Ud fra disse tre aspekter af psykisk trivsel er det tydeligt, at elever, der føler sig ensomme meget ofte eller ofte, adskiller sig fra ikke-ensomme elever i form af ringere socio-emotionel trivsel, lavere selvværd og lavere livstilfredshed. Det er desuden bemærkelsesværdigt, at bare det at føle sig ensom af og til indikerer lavere psykisk trivsel.

¹⁹ Svarer "Jeg er meget glad" på spørgsmålet: "Hvad synes du om dit liv for tiden?".

Figur 5.12 Psykisk trivsel blandt elever i Lejre, 2019. Særskilt for ensomhed. Procent

Anm.: SDQ og Livstilfredshed: Ensom meget ofte/ofte N = 41; Ensom af og til N = 197; Ikke ensom N = 778. Selvværd: Ensom meget ofte/ofte N = 19; Ensom af og til N = 95; Ikke ensom N = 385.

Rosenberg Self Esteem Scale kan anvendes til unge i aldersgruppen 13-17 år. Derfor beror resultaterne for selvværd udelukkende på besvarelser blandt elever i 7. og 8. klasse.

Kilde: VIVEs Trivselsundersøgelse.

5.2.5 Sandsynlighed for at føle sig ensom

Flere af de trivselsfaktorer, som er beskrevet ovenfor, har betydning for hinanden og hænger i vid udstrækning sammen. I det følgende undersøges, hvilke faktorer der hænger sammen med, at eleverne føler sig ensomme. Til dette formål benyttes en logistisk regressionsanalyse, som er i stand til at tage hensyn til flere forskellige forhold samtidig og samtidig vise, hvilken sammenhængskraft der er, dvs. hvor meget de forskellige forhold betyder. Resultaterne er vist som odds ratio (OR). For at kunne beregne en sådan model er det nødvendigt, at der er variation i data, hvilket kan være vanskeligt at opnå, hvis kun en lille del af populationen er eksponeret. I og med at relativt få elever i Lejre Kommune er ensomme meget ofte eller ofte, betyder det, at det ikke er muligt at beregne modellen ud fra denne opdeling. I stedet benyttes en opdeling, hvor "ensom" defineres på baggrund af de elever, der har svaret, at de enten føler sig ensomme meget ofte, ofte eller af og til. I modellen sammenholdes denne gruppe af elever med elever, som ikke føler sig ensomme.

Af Tabel 5.2 fremgår det, at mobning er den største risikofaktor for at føle sig ensom. De elever, som er blevet mobbet i løbet af de sidste 6 måneder, har 167 pct. højere risiko for at føle sig ensom end elever, der ikke er blevet mobbet. Piger har 153 pct. højere risiko for at føle sig ensom end drenge, og de elever, der er blevet drillet, så de er blevet kede af det i løbet af de sidste 6 måneder, har 74 pct. højere risiko for at føle sig ensom end elever, der ikke er blevet drillet. Omvendt viser psykisk trivsel sig at være en beskyttelsesfaktor, hvis eleverne har meget nemt ved at tale fortroligt med deres venner (44 pct. mindre risiko); ligger inden for SDQ-normalområdet (36 pct. mindre risiko) eller har høj livstilfredshed (26 pct. mindre risiko).

Det er vigtigt at understrege, at der ikke er tale om en kausal analyse, hvilket vil sige, at man ikke kan slutte, at eksempelvis mobning er årsag til, at man føler sig ensom, men blot konstatere, at der er en sammenhæng mellem de to, også når andre faktorer indregnes i modellen.

Ligesom det heller ikke kan konkluderes, at høj livstilfredshed i sig selv leder til mindre ensomhed, men at der fortsat er en sammenhæng mellem de to, når der samtidig er taget højde for andre faktorer.

Overordnet set er der et budskab om, at mobning og drillerier har en stærk sammenhæng med forekomsten af ensomhed. I den forstand er det helt oplagt med et initiativ som +DIG, som har en helhedsorienteret tilgang til problematikken.

Tabel 5.2 Sandsynlighed for at være ensom (meget ofte, ofte eller af og til), Lejre, 2019. Procent.

	Øget sandsynlighed	Mindre sandsynlighed
Mobbet ofte eller få gange	167	
Pige	153	
Drillet ofte eller få gange	74	
Har meget nemt ved at tale fortroligt med venner		44
Inden for SDQ-normalområdet		36
Høj livstilfredshed		26
Antal observationer	1.126	

Anm.: Tabellen er baseret på en logistisk regression og viser omregnede odds ratio til procent. I modellen er der kontrolleret for følgende faktorer, som alle er insignifikante og derfor ikke vist i tabellen: Klassestrin (alder), Mor er i job, Far er i job, Sprog i hjemmet (dansk vs andre), Går til fritidsaktivitet ugentligt, Har meget nemt ved at tale fortroligt med mor, Har meget nemt ved at tale fortroligt med far, Har meget nemt ved at tale fortroligt med voksne på skole, Synes ikke at voksne interesserer sig nok for dem og Kunne godt tænke sig, at voksne interesserede sig mere for dem.

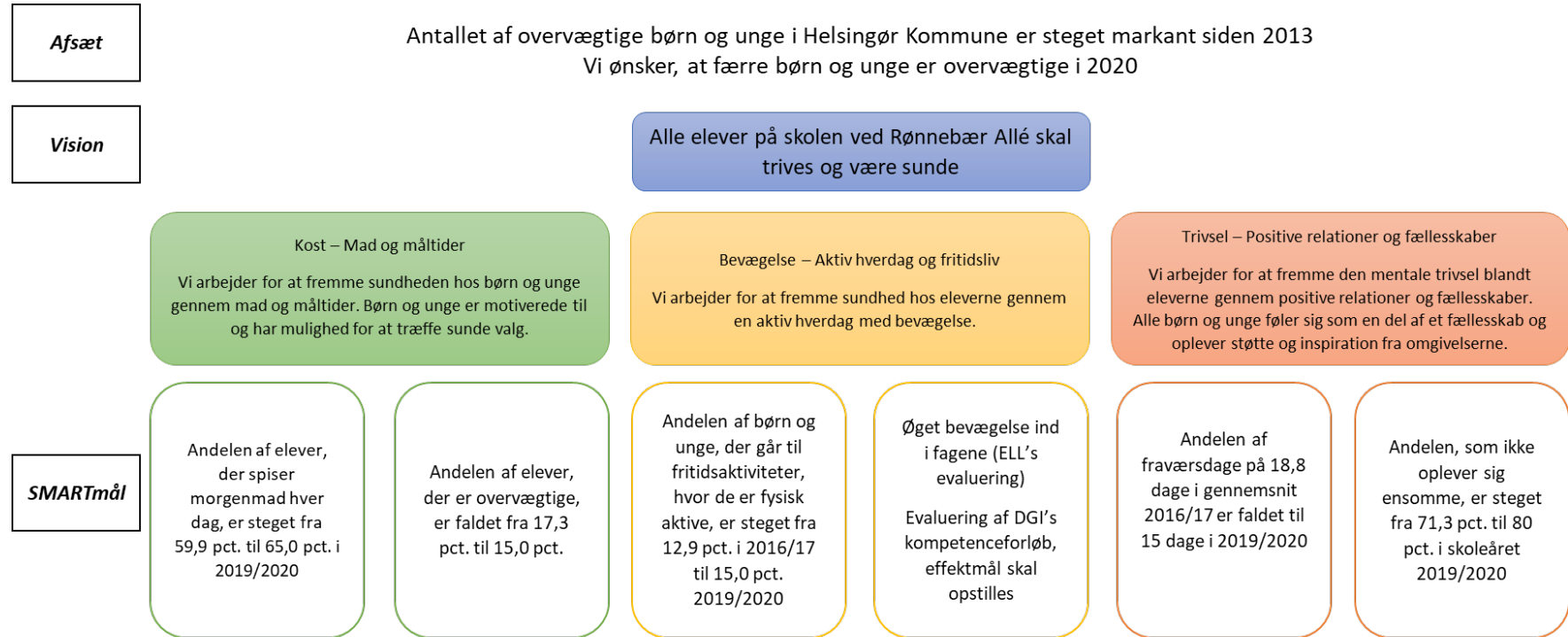
Litteratur

- Andreasen, A.G. & A.-D. Hestbæk (2020): "Børnefattigdom i velfærdsstaten". I Faye Jacobsen, A. & A.-D. Hestbæk: *Børnerettigheder i socialfagligt og pædagogisk perspektiv*. Akademisk Forlag.
- Andreasen, A.G. & A.-D. Hestbæk (2018): "Fritid og medborgerskab". I Ottosen et al.: *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2018*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analyseinstitut for Velfærd, s. 154-183.
- Baumeister, R.F., J.D. Campbell, J.I. Krueger & K.D. Vohs (2003): "Does high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness or healthier lifestyles?" *Psychological Science in the Public Interest*, 4, s. 1-44.
- Blascovich J. & J. Tomaka (1991): "Measures of Self-Esteem". I: J.P. Robinson, P.R. Shaver & L.S. Wrightsman (red.): *Measures of Personality and Social Psychological Attitudes*. San Diego, California: Academic Press, Inc., s. 115-160.
- Breinholt, A. (2020): "Hvad tæller for børns fremtidsudsigter". I Faye Jacobsen, A. og Hestbæk, A.-D.: *Børnerettigheder i socialfagligt og pædagogisk perspektiv*. Akademisk Forlag.
- Diener, E. & C. Diener (1995): "The wealth of nations revisited: Income and quality of life". *Social Indicators Research*, 36(3), s. 275-286.
- Due, P., F. Diderichsen, C. Meilstrup, M. Nordentoft, C. Obel & A. Sandbæk (2014): *Børn og unges mentale helbred. Forekomst af psykiske symptomer og lidelser og mulige forebyggelsesindsatser*. København: Vidensråd for Forebyggelse.
- Fredricks, J.A. & J.S. Eccles (2006): "Extracurricular Involvement and Adolescent Adjustment: Impact of Duration, Number of Activities, and Breadth of Participation". *Applied Developmental Science*, 10, s. 132-146.
- Goodman, R., T. Ford, H. Richards, R. Gatward & H. Meltzer (2000): "The Development and Well-Being Assessment: Description and Initial Validation of an Integrated Assessment of Child and Adolescent Psychopathology". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(05), s. 645-655.
- Goosby, B.J., A. Bellatorre, K.M. Walsemann & J.E. Cheadle (2013): "Adolescent Loneliness and Health in Early Adulthood". *Sociological Inquiry*, 83(4), s. 505-536.
- Harter, S. (1993): "Causes and consequences of low self-esteem in children and adolescents." I: R.F. Baumeister (red.): *Self-esteem: The puzzle of low self-regard*. New York: Plenum Press, s. 87-116.
- Hestbæk, A.-D. (2018): "De mest udsatte familiers levevilkår". I Villumsen, A.M. (red.): *Helhedsorienteret socialt arbejde med udsatte familier*, s. 41-56. København: Akademisk Forlag.
- Hestbæk, A.-D. & A.G. Andreasen (2018): "Udviklingen i unges følelse af ensomhed over tid". I Ottosen et al.: *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2018*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analyseinstitut for Velfærd, s. 222-233.

- Inchley, J., D. Currie, T. Young, O. Samdal, T. Torsheim, L. Augustson, F. Mathison, A. Aleman-Diaz, M. Molcho, M. Weber & V. Barnekow (red) (2016): *Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being*. HBSC 2016 study: International report from the 2013/2014 survey. København: WHO.
- Kerr, M., H. Stattin, G. Biesecker & L. Ferrer-Wreder (2003): "Relationships with parents and peers in adolescence". In Lerner, R., M.A. Easterbrooks & J. Mistry (eds.): *Developmental psychology*. Vol. 6. New York (NY): John Wiley & Sons Inc.; s. 395-419.
- Madsen, K.R., B.E. Holstein, M.T. Damsgaard, S.B. Rayce, L.N. Jespersen & P. Due (2018): "Trends in social inequality in loneliness among adolescents". *Journal of Public Health*, s. 1-8.
- McKay, M.T., D. Boduszek & S.A. Harvey (2014): "The Rosenberg Self-Esteem Scale: A bifactor answer to a two-factor question?". *Journal of personality assessment*, 96(6), s. 654-660.
- Manning, M.M., G.G. Bear & K.M. Minke (2006): "Self-Concept and Self-Esteem." I: G.G. Bear & K.M. Minke (red.) *Children's Needs III: Development, Prevention, and Intervention*. Bethesda, MD: NASP Publications, s. 341-356.
- Obel, C.M., J. Arnfred, K. Svendsen, N. Breinholt, L. Langkilde & S.H. Poulsen (2016): *Måling af mental sundhed med spørgeskemaet SDQ: Anvendelse af SDQ i Skolesundhed*. dk. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Oldrup, H., M. Deding, A.-S.D. Knudsen & N.A. Hald (2010). *Boligsociale indsatser rettet mod børn, unge og familier. En kortlægning*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- ORSIMPACT & Spark Policy Institute (2018): *When Collective Impact has an Impact. A Cross-Site Study of 25 Collective Impact initiatives. Executive Summary*. Seattle & Denver.
- Ottosen, M.H., N.P. Berger & N.H. Lindeberg (2018): *Forebyggende indsatser til unge i psykisk mistrivsel*. København: VIVE – Det Nationale Forskning- og Analysecenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H., D. Andersen, K.M. Dahl, A.T. Hansen, M. Lausten & S.V. Østergaard (2014): *Børn og unge i Danmark-Velfærd og trivsel 2014*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H., A.G. Andreasen, K.M. Dahl, A.-D. Hestbæk, M. Lausten & S.B. Rayce (2018): *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2018*. København: VIVE – Det Nationale ForskningS- og Analysecenter for Velfærd.
- Ploug, N. (2017): "Indledning". I N. Ploug (red.): *Social arv og social ulighed*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 9-24.
- Plusdig (2020): *Alliancen*. <https://plusdig.dk/alliancen/> tilgået 11. juni 2020.
- Proctor, C. L., P.A. Linley & J. Maltby (2009): "Youth life satisfaction: A review of the literature." *Journal of happiness studies*, 10(5), s. 583-630.

- Ramsbøl, H. & S.J. Hansen (2017): *Perspektiver på udsathed*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Rasmussen, M., L. Kierkegaard, S.V. Rosenwein, B.E. Holstein, M.T. Damsgaard & P. Due (2019): *Skolebørnsundersøgelsen 2018: Helbred, trivsel og sundhedsadfærd blandt 11-, 13-og 15-årige skoleelever i Danmark*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Realdania (2019): *Det åbne land*. Website sidst tilgået 6. november 2019: <https://collectiveimpact.dk/det-aabne-land>.
- Rosenberg, M. (1965): *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schack-Nielsen, L., C. Mølgaard, M. Underbjerg, E.L. Mortensen & K.F. Michaelsen (2009): *Kostens betydning for læring og adfærd hos børn. En gennemgang af den videnskabelige litteratur. Udredningsopgave for Fødevarestyrelsen*. København: Fødevarestyrelsen.
- Sundhedsstyrelsen (2020): *Definition af mental sundhed*: <https://www.sst.dk/da/sundhed-og-livsstil/mental-sundhed>. Tilgået 17. marts 2020.
- SUS (2015): *Bryd den sociale arv – afprøvning af en ny ambitiøs tilgang til øget trivsel for udsatte børn og unge i to kommuner*. København.
- SUS (2019): *Et lettere liv & Sund skole – erfaringer med at arbejde efter collective impact rammen i Helsingør Kommune*. København.
- SUS (2020): *Webguide til collective impact*: <https://www.collectiveimpact-guide.dk/>. Senest tilgået 5. maj 2020.
- SUS (under udgivelse): *Uden titel*.
- Talkilden (2019): *Skolesundheds trivselsmåling*. Helsingør Kommune.
- Vanhalst, J., K. Luycks, S. Van Petegem & B. Soenens (2018): "The Detrimental Effects of Adolescents' Chronic Loneliness on Motivation and Emotion Regulation in Social Situations". *Journal of Youth & Adolescence*, 47, s. 162-176.
- Wilkinson, R.B. (2004): "The role of parental and peer attachment in the psychological health and self-esteem of adolescents". *Journal of Youth & Adolescence*. 33, s. 479-93.

Bilag 1 Målehierarki

Baseline er 8. klasse skoleåret 2016/2017 – effekten måles i skoleåret 2019/2020. Følges i skoleåret 2018/2019.

VIDEVELFÆRD

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD